

FÒRUM 2012 CATALUNYA 21

“TERRITORI I URBANISME. ESTAT I ALTERNATIVES”

**DOCUMENT D'ALTERNATIVES EN
L'ÀMBIT DEL TERRITORI I L'URBANISME**

fòrum 2.0¹²
catalunya²¹

Barcelona, setembre de 2014

DOCUMENT D'ALTERNATIVES EN L'ÀMBIT DEL TERRITORI I L'URBANISME

1	INTRODUCCIÓ	3
2	LÍNIES ESTRATÈGIQUES	6
3	PROPOSTES DELS GRUPS DE DIÀLEG	11
	Diàleg 1. Responsabilitat i lleialtat de l'administració pública	11
	Diàleg 2. Bases per a un nou contracte territorial i urbà	16
	Diàleg 3. L'escenari ambiental	21
	Diàleg 4. Mobilitat, formes d'organització i gestió dels transports públics	24
	Diàleg 5. Veus i discursos urbans i territorials emergents	27
	Diàleg 6. Ètica en l'urbanisme i l'ordenació del territori.....	36
	Diàleg 7. Participació ciutadana.....	38
	Diàleg 8. Forma urbis: reptes, processos i tendències del desenvolupament urbà	42
	Diàleg 9. Ruralitat i urbanitat: nous reptes pel territori català al segle XXI.....	47
	Diàleg 10. Turisme: risc o oportunitat	48
	Diàleg 11. Polítiques de sòl i habitatge: la dimensió territorial, social i econòmica dels reptes de futur.....	50
	Diàleg 12. Paisatge, urbanisme i desenvolupament territorial en temps de crisi. Reptes i oportunitats.....	57
ANNEX 1	ACTES	61
ANNEX 2	ADHESIONS	62

1 INTRODUCCIÓ

El “Document d’alternatives en l’àmbit del territori i l’urbanisme” és el resultat del “Fòrum 2012 Catalunya 21 Territori i Urbanisme. Estat i alternatives” i s’estructura amb **5 línies estratègiques** (veure apartat 2) i **248 propostes** plantejades per 12 Grups de Diàleg (veure apartat 3).

El “Fòrum 2012 Catalunya 21 Territori i Urbanisme. Estat i alternatives” és una plataforma de pensament, diàleg, debat i proposta, organitzada per la Societat Catalana d’Ordenació del Territori (SCOT), filial de l’Institut d’Estudis Catalans. Al llarg de pràcticament dos anys, 12 Grups de Diàleg, 6 Diàlegs Dia i 272 persones han estat construïnt reflexions i formulant propostes alternatives al voltant de l’ordenació del territori i l’urbanisme. El procés segueix l’esperit constitutiu de la pròpia SCOT, entitat hereva del Primer Congrés de Cultura Catalana (1975). Els debats i les discussions que han tingut lloc durant tot aquest temps demostren l’existència d’una societat activa, que vol participar i fer propostes innovadores i atrevides a partir de la realitat que coneixen com a professionals, acadèmics, membres d’entitats o ciutadans. Tota la documentació del Fòrum es pot consultar a la pàgina web <http://forum.scot.cat>.

El Fòrum Territori i Urbanisme és, per sobre de tot, una proposta oberta a la societat. Les alternatives descrites, més enllà de ser aplicables per les institucions i administracions públiques, han de servir de full de ruta pels ciutadans de Catalunya, oferint un programa per a la millora del seu urbanisme i l’ordenació territorial en el marc de la construcció d’un país preocupat pel benestar de les persones, la millora de l’habitabilitat de les seves ciutats i la qualitat del seu territori i paisatge.

Davant la situació de crisi econòmica i de replantejament de les estructures polítiques que han governat el país d’ençà de la transició cal plantejar propostes i alternatives en relació al model territorial i urbanístic. Tanmateix, és evident que, des del Primer Congrés de Cultura Catalana, les polítiques territorials i urbanes han avançat molt i, per tant, la situació de partida no és la mateixa.

Cal destacar, en aquest sentit, el desplegament de polítiques d’intervenció en barris desfavorits, en teixits industrials obsolets, en nous eixamples urbans, en àrees agrícoles perifèriques, en espais fluvials o en espais d’interès natural; el desenvolupament de polítiques de mobilitat destinades a potenciar el transport públic, a afavorir els desplaçaments a peu o en bicicleta o a crear àrees de trànsit pacificat; l’endegament del planejament territorial, que marca estratègies clares en l’àmbit dels assentaments urbans, la mobilitat i els espais oberts; l’elaboració dels catàlegs de paisatge pels diferents àmbits territorials de Catalunya, els quals determinen la tipologia dels paisatges, els seus valors i estat de conservació, els objectius de qualitat paisatgística que han de complir i les propostes per assolir-los; o la formulació i execució de polítiques orientades a l’estalvi, l’eficiència i la reutilització en els àmbits de l’aigua, l’energia o els residus.

No podem oblidar, a més, el paper dels professionals –geògrafs, ambientòlegs, advocats, arquitectes, biòlegs, sociòlegs, enginyers...- a l'hora de teoritzar, implantar, desplegar i avaluar aquests instruments de gestió en el territori. En molts casos Catalunya ha esdevingut un referent en les polítiques d'ordenació urbana, territorial i ambiental i aquest és un valor molt significatiu que no podem malversar.

Tot el que s'ha debatut en el Fòrum no invalida ni menysprea aquest capital acumulat durant les darreres dècades. Justament pretén aprofitar aquest bagatge i actualitzar-lo, adaptar-lo als temps de crisi econòmica i a la necessitat de coresponsabilitzar ciutadania i administració. En efecte, la crisi econòmica ha portat a un fre en el desplegament d'aquelles actuacions necessàries per avançar cap a una cultura del territori que tingui en compte aspectes com una gestió prudent dels recursos, la cohesió social, el valor dels espais oberts o la participació ciutadana. La desinversió pública i privada dels darrers anys sobre el territori posa en risc alguns dels èxits assolits però també representa una oportunitat per reconduir pràctiques, realitats i tendències que anaven en el sentit contrari d'aquesta nova cultura del territori justament perquè suposaven un consum excessiu de recursos.

D'altra banda, un dels aspectes en els quals hi hagut una major coincidència és en la necessitat de trencar certes rigideses en la planificació i en la normativa territorial. Partim d'un període d'enorme desenvolupament legislatiu i, tot i que aquest era necessari per fer front als reptes d'un període de fortes transformacions territorials, resulta evident que no ha estat fàcil de digerir pels diferents agents que actuen sobre el territori. Ara bé, no es pretén reduir el paper del sector públic i deixar les mans lliures al sector privat per intervenir sobre el territori en funció únicament dels seus interessos. Es tracta més aviat de repensar l'escala adequada de la intervenció pública i donar més joc a un "tercer sector" –la ciutadania. cada cop més emergent. A la dicotomia entre govern i mercat a l'hora de gestionar el territori s'hi sumen, avui, les innovacions socials introduïdes per la societat civil. Davant d'aquesta disjuntiva no es tracta d'optar per un model exclusiu sinó de ser capaços de buscar la cooperació entre actors i trobar les escales adequades d'anàlisi i actuació.

Tot plegat no invalida que l'administració tingui, més que mai, un paper essencial a l'hora de proposar i definir un "model territorial de Catalunya" com a marc bàsic de les polítiques públiques en aquest àmbit. La iniciativa privada i social han de respectar aquest model sense que això impedeixi que pugui desenvolupar la seva capacitat d'innovar i aportar. De fet, el "model territorial de Catalunya" no serà inamovible ja que s'alterarà en funció del temps i de les variables polítiques, socials i econòmiques. No obstant això calen referents clars que guïin les actuacions dels diferents nivells de l'administració, de la societat civil i del sector privat sobre el territori.

Com s'ha dit, però, la necessitat de reforçar la visió estratègica del territori no exclou la necessitat de flexibilitzar i simplificar certs instruments, certes polítiques i certes normatives que en els temps actuals s'han mostrat excessivament rígides. A més, sovint els instruments de planificació territorial i urbanística estan preparats per ser desenvolupats en un context de gran capacitat inversora del sector públic i privat i de

generació de grans plusvàlues arreu del territori però aquesta és una realitat que no viurem en les properes dècades, com a mínim en el nivell d'intensitat i homogeneïtat en el territori dels anys de bombolla immobiliària. Aquest desajust el constaten especialment els professionals que, des de l'administració o la consultoria privada, han interactuat amb aquests instruments. Així, en la concreció sobre el territori de les actuacions és on l'administració local, la societat civil, els col·legis i les associacions professionals, les entitats i el sector privat han de tenir més marge a l'hora de fer viables actuacions necessàries a escala supralocal però difícils d'executar i de concretar en un territori determinat, com la gestió d'un espai natural extens, el finançament d'una infraestructura, el desenvolupament d'un sector urbanístic o la construcció d'habitatge protegit. D'aquesta manera serà més fàcil, a més, adaptar el projecte a les necessitats i als valors del territori tal i com són percebuts per la societat local.

Si bé és cert que bona part dels Grups de Diàleg apunten clarament a la societat civil, a la ciutadania, com a agent que ha de tenir un paper clau en dissenyar i desenvolupar actuacions no podem oblidar que encara és massa aviat per veure si realment poden esdevenir una alternativa real a la dicotomia administració-sector privat que ha governat el territori les darreres dècades. La capacitat d'incidir en projectes que no siguin només d'abast local és un dels reptes que haurà d'afrontar la societat civil si vol tenir capacitat transformadora real. En tot cas sembla evident que estem en una cruïlla transcendent: si la societat civil té un paper clau en les polítiques territorials s'avançarà cap a un model més participatiu i si ho fa únicament el lliure mercat caminarem cap a un model privatitzador.

D'altra banda, també cal introduir pautes per prioritzar les actuacions que preveuen els grans instruments de planificació territorial. En aquest sentit poden resultar útils instruments que estan funcionant a nombrosos països europeus però que a Catalunya i l'Estat espanyol no han estat desenvolupats suficientment com l'avaluació ex-ante (prèvia) i ex-post (posterior) de la rendibilitat social i econòmica dels projectes a executar.

En definitiva calen unes polítiques territorials més flexibles i menys burocratitzades que parteixen d'una visió estratègica i transversal del territori, s'adaptin a la realitat de cada context territorial i aprofitin la capacitat d'innovació social de la ciutadania a partir de formes de gestió col·laboratives.

2 LÍNIES ESTRATÈGIQUES

Les propostes i alternatives plantejades en els grups de debat es concreten en 5 línies estratègiques:

A) Reforçar la funció pública amb una visió estratègica i integral del territori

La visió estratègica –o, com s’ha dit abans, el “model territorial de Catalunya”- ha de respondre als principis generals de les polítiques públiques i ha de permetre reivindicar l’ordenació del territori com una funció pública al servei de les persones i no dels interessos particulars (veure Grup 6).

L’estratègia territorial ha de ser transversal i ha de posar al mateix nivell les diverses variables que hi interactuen, com la matriu territorial, els espais naturals, els espais agrícoles, el paisatge, la forma urbana, l’habitatge, els polígons d’activitat econòmica o les infraestructures de transport o energètiques.

Resulta evident que la localització de Catalunya en una situació central en la relació comercial entre Europa i el nord d’Àfrica genera grans oportunitats en l’àmbit logístic, industrial, turístic, energètic i, de rebot, en la regeneració urbana. Cal avançar en el coneixement de quins són els factors territorials que afavoreixen l’activitat econòmica en relació al context internacional i quins són els que el poden entorpir amb l’objectiu de desenvolupar una estratègia coherent.

Ara bé, cal subratllar que sovint s’oblida que els espais naturals i els espais agrícoles s’han d’integrar en aquesta estratègia. I ho han de fer a partir de dos conceptes clau que cal posar al mateix nivell de les infraestructures, les empreses o el capital social: els serveis ecosistèmics i l’estratègia alimentària. Els serveis ecosistèmics són els beneficis col·lectius que generen els espais oberts i que engloben aspectes diversos com la biodiversitat, l’estabilitat ecològica, els cicles d’energia i matèria, la captació de carboni, la connectivitat ecològica, el proveïment de recursos orgànics o la diversitat i qualitat de paisatges (veure Grup 3). Per la seva banda l’estratègia alimentària s’ha de basar en contemplar les necessitats del proveïment de boca i d’abastament de l’agroindústria a partir de la funció productora del sòl agrari (veure Grup 9).

Cal, doncs, evitar subordinacions i construir un relat que sigui capaç d’assumir la contribució que cada factor territorial realitza a enfortir la cohesió social, la sostenibilitat ambiental i l’eficiència econòmica del sistema. Gestionar la complexitat del territori és essencial per evitar que els reptes s’afrontin només des d’una perspectiva sectorial. Aquesta estratègia ha de ser més orientativa que normativa però ha de generar certs compromisos a les escales territorials inferiors. S’ha de traduir, a més, en instruments concisos, breus i clars que marquin grans objectius.

B) Flexibilitzar els instruments de planificació i gestió territorial

Els documents de planificació territorial són necessaris ja que permeten concretar a les diferents escales territorials la visió estratègica de país (veure Grup 2). Cal insistir en la necessitat del planejament supramunicipal, que va rebre un impuls determinant en la primera dècada del segle XXI però que avui encara necessita nous desenvolupaments. Per exemple l'elaboració de més plans directores urbanístics –en especial a la Regió Metropolitana de Barcelona- o l'impuls dels plans d'habitatge supramunicipal - imprescindibles per gestionar a l'escala adequada aquestes polítiques (veure Grup 11)-.

Tanmateix, cal fer un esforç per tal que els instruments de planificació i gestió territorial siguin el màxim de concisos, breus i clars, és a dir que marquin grans objectius però que evitin entrar excessivament al detall. D'aquesta manera s'aconseguirà que millori la seva flexibilitat, que s'evitin modificacions contínues, que s'adaptin a diferents realitats temporals i que tinguin una vida útil més llarga. I s'aconseguirà també que la societat els pugui entendre i fer-los seus.

Aquesta flexibilització s'hauria d'aplicar, en major o menor mesura, a diversos instruments com els plans territorials parcials, els plans directores urbanístics, els plans d'ordenació urbanística municipal i també en els plans sectorials (infraestructures, habitatge, aeroports...). En el cas del planejament urbanístic un dels aspectes més comentats (veure Grup 2 i Grup 5) ha estat la necessitat d'una major contenció propositiva en els aspectes més secundaris i aquells més susceptibles a possibles canvis d'enfocament. Es proposa potenciar principis directores i estratègies per tal que les adaptacions a les noves necessitats i oportunitats es puguin resoldre mitjançant plans derivats i no pas amb la modificació del pla. En aquest sentit són diversos els Grups de Diàleg que coincideixen en considerar que cal flexibilitzar l'aplicació dels estàndards de reserva i cessió de sòl per a parcs, equipaments i habitatges de protecció oficial en funció del caràcter i la situació del municipi, barri o polígon on s'ha d'aplicar.

C) Implicar la ciutadania en la presa de decisions i en la seva execució

És evident que cal aprofundir en la participació de la societat en la presa de decisions per tal que els principis generals de les polítiques reconeixin i siguin permeables a les expectatives individuals i col·lectives. Tot i que en els darrers anys, s'han incrementat els processos participatius en relació a la planificació i gestió del territori, amb períodes d'informació pública o de consulta directa amb la ciutadania, en molts casos aquests processos s'han realitzat quan la decisió ja estava presa i el que s'ha buscat és pactar la seva implementació. Per aquest motiu, en determinades ocasions aquests processos participatius han estat un fracàs i no han aconseguit implicar un nombre significatiu de persones.

Per tal de millorar els processos participatius cal, per sobre de tot, millorar la transparència i la divulgació del procés de planificació. Per fer-ho cal utilitzar les eines adequades (internet, dossiers explicatius, xerrades...) que permetin que el públic no expert pugui comprendre els processos, els instruments i les motivacions de les polítiques (Veure Grup 8). Caldrà també afrontar l'escassa sensibilització i educació en el concepte d'interès col·lectiu i la baixa qualitat del debat territorial, els quals no contribueixen a resoldre els conflictes. La pedagogia, per tant, és un element clau dels processos participatius i ha de formar part dels principis rectors de l'actuació de l'administració. En aquest sentit la participació ciutadana no pot estar desconnectada d'un model de govern obert, que es basi en el dret de la ciutadania a accedir als documents i procediments de govern –a través de l'ús d'internet, els dispositius mòbils i les xarxes socials- per tal que exerceixi una supervisió pública efectiva (veure Grup 5). El govern obert es basa en l'ús d'internet, aplicacions per a dispositius mòbils i xarxes socials que conformen el que es coneix com a, que poden ser una eina útil per a la implicació ciutadana. Un estol de "Bones Pràctiques" en els procediments de planificació urbanística seria, per exemple, molt necessari per facilitar la participació de la població i garantir que sigui conscient dels drets i deures que li corresponen (veure Grup 1).

A partir d'aquí cal ser selectius a l'hora d'impulsar processos participatius. L'experiència demostra que perquè aquests funcionin han de ser poc burocratitzats i el màxim de directes i, el que és més important, han de buscar la implicació posterior dels mateixos ciutadans en el disseny i execució de les iniciatives que ells han defensat (veure Grup 7). La gestió col·laborativa, el cofinançament, el micromecenatge la custòdia, la cessió d'espais, l'autogestió, les agrupacions de consumidors o les anomenades Tecnologies d'Empoderament i Participació (TEP) són alguns dels mecanismes que han de permetre implicar la ciutadania en la presa de decisions i en la gestió dels béns i serveis territorials. El valor més important d'aquests instruments no és només assolir un determinat objectiu (gestionar un espai, finançar una iniciativa...) sinó sobretot conèixer i comprovar el nivell d'implicació i interès de la ciutadania pel que fa als projectes impulsats per la societat civil o per l'administració. Els poders públics han de jugar un paper facilitador sempre i quan aquestes iniciatives siguin compatibles amb la visió estratègica del territori (Veure Grup 5)

D) Utilitzar de manera raonable i transparent els recursos públics

L'actual situació econòmica suposa un fre en els projectes i les transformacions territorials a causa del debilitament de la inversió pública i privada i la reducció de les plusvàlues. És obvi que, en alguns casos, aquesta aturada ha tingut un component positiu ja que el ritme de creixement de l'època de la bombolla immobiliària era certament insostenible. Ara bé, no podem oblidar que les intervencions en àmbits com la mobilitat i les infraestructures (ambientals, energètiques, ferroviàries...) o la millora de les àrees urbanes i els espais oberts continuen essent necessàries per millorar l'eficiència econòmica, la sostenibilitat ambiental i la cohesió social del territori.

Cal, doncs, imaginació per garantir intervencions en el territori en un context de crisi. Caldran actuacions més flexibles i toves, adaptades a la realitat i especificitat de cada territori i als recursos existents. En aquest sentit hi ha un cert consens entre els Grups de Diàleg que caldrà establir clarament criteris de prioritització en funció de les rendibilitats econòmiques, socials, ambientals i territorials i aprofitar les infraestructures i equipaments existents abans de crear-ne de nous.

A nivell urbanístic, davant de la fallida del model de la plusvàlua, cal un nou model més flexible que prioritzi la inversió en aquelles ciutats, en aquells pobles, en aquells barris o en aquells carrers on és més necessari crear ciutat per fer front als reptes socials i territorials. Així mateix cal potenciar la fiscalitat pròpia municipal i la sostenibilitat innovant en noves fórmules d'impostos com a alternativa als ingressos immobiliaris (turisme, tracció mecànica, medi ambient...) (veure Grup 2). La fallida d'aquest model implica, a més, la necessitat d'optar per estratègies de transformació urbana més basades en el reciclatge del sòl urbà existent que no pas en l'extensió de la ciutat en espais oberts. S'evitarà, així, el consum de nou sòl i es facilitarà que aquest pugui generar serveis ecosistèmics o alimentaris per la ciutat (veure Grup 8 i Grup 5).

En infraestructures, equipaments i béns públics cal aprofundir en instruments que estan funcionant a nombrosos països europeus però que a Catalunya i l'Estat espanyol no han estat desenvolupats suficientment com l'avaluació ex-ante (prèvia) i ex-post (posterior) de la rendibilitat social i econòmica dels projectes a executar (veure Grup 2, i Grup 4). A nivell energètic cal introduir una visió metabòlica dels instruments de planificació urbana per reduir el consum de les ciutats (veure Grup 5) i impulsar la participació de les comunitats locals en els projectes d'implantació energètica.

Finalment, en l'àmbit ambiental cal reconèixer i avaluar econòmicament les aportacions, en forma d'externalitats i serveis mediambientals, que els espais naturals realitzen al conjunt del sistema i aquesta hauria de ser la mesura de retorn de les inversions que s'hi realitzin (veure Grup 5).

E) Crear nous instruments en els àmbits de l'agricultura, el turisme, el paisatge i l'urbanisme

Ja hem vist que, en termes generals, la planificació territorial és molt madura i en general no calen nous instruments sinó aplicar, reformar i/o flexibilitzar els actuals. En canvi en alguns àmbits més concrets –com l'agricultura, el turisme, el paisatge o el reciclatge urbà- cal encara fer esforços, que poden incloure canvis legislatius, per millorar la seva integració en el planejament urbanístic i territorial.

En l'àmbit de l'agricultura es planteja l'elaboració d'una Llei del sòl agrari que incorpori una estratègia alimentària. També es reclama l'elaboració d'un mapa d'espais d'interès agrari des del punt de vista del proveïment alimentari que contempli especialitzacions productives i els aspectes agronòmics del sòl (veure Grup 9). Tot plegat ha de permetre una hibridació de la planificació territorial i urbanística amb la planificació i política agrària per contribuir a un model que tendeixi a una certa autosuficiència. (Veure Grup 5). També es reclamen nous instruments (intermediació pública, banc de terres...) que facilitin l'accés a la terra als nous pagesos.

Pel que fa al turisme es planteja la creació d'instruments de planificació territorial que conjuguin planejament urbanístic i estratègia turística. En aquest sentit es proposa la revisió unificada del planejament urbanístic de la costa turística catalana per tal d'estructurar el litoral com una gran xarxa urbana múltiple i diversa però amb processos de transformació i reptes similars. També es reclama la creació d'una figura de protecció del sòl per a ús turístic i la utilització de les noves tecnologies per establir els límits de la capacitat de càrrega de determinats territorials molt saturats (veure Grup 10).

En matèria de paisatge es proposa concretar els objectius de la Llei del paisatge i dels catàlegs del paisatge a escala local –el planejament urbanístic- i sectorial –en àmbits tan diversos com el transport, la indústria o la publicitat-. D'altra banda cal estudiar el finançament públic de les polítiques de paisatge a través de recaptacions impositives específiques (veure Grup 12).

Finalment, la necessitat de prioritzar les estratègies de reciclatge urbà enfront del model de l'extensió urbana porta a establir una nova taxonomia d'aquestes intervencions. El Grup 8 fa una proposta basada en 5 grans instruments: Àrees d'especial atenció (actuació en barris amb necessitats específiques), Àrees de Remodelació Urbana (reordenació del buit urbà), Àrees de completament o reompliment (consolidació d'àrees poc denses), Àrees de Transformació Urbana (canvi substancial els usos actuals per nous usos) i Àrees de Centralitat Significativa (noves centralitats on calen projectes singulars).

3 PROPOSTES DELS GRUPS DE DIÀLEG

Diàleg 1. Responsabilitat i lleialtat de l'administració pública

Moderador: Pere Caralps

Relator: Joan Barba

Objectiu: Detectar procediments més transparents per afavorir una major cooperació amb els agents del territori i l'urbanisme i cercar alternatives per tal de materialitzar fórmules més eficients d'impulsar les actuacions de present i de futur.

Plantejament

Les intervencions públiques en el territori, s'han acostumat a fer amb una lògica molt de dalt a baix (top down), basant-se en decisions preses en les institucions que tenen competències sobre aquell territori, en acords fets "darrera portes tancades", i amb informes tècnics que preparen ex-ante els temes centrals.

Quan les decisions bàsiques s'han pres, aleshores comença una fase més formal de presa de decisions, amb període d'informació pública i (en alguns casos) de consulta ciutadana més oberta. Podríem dir que el problema ja està definit, la decisió ja s'ha pres, i més aviat el que es busca és consensuar/pactar la implementació. Un cop acabada aquesta fase, l'administració afectada o implicada, inicia el procés de posada en pràctica, contractant executors i tècnics.

El respecte formal als procediments és essencial, i es practica la difuminació de responsabilitats que acostuma a acompanyar la lògica burocràtica hegemònica. Els mecanismes d'informació i seguiment a la ciutadania són més formals que reals. Quan es donen processos d'implicació ciutadana en les intervencions en el territori, molts cops ja es massa tard per poder canviar coses, i només queda la via dels enfrontaments o la resistència.

Propostes

1 En els procediments de planificació, tan territorial com urbanística, s'hi haurien de tenir presents, per aplicar-les, un estol de "BONES PRÀCTIQUES", amb la finalitat que la població conegui l'abast dels principis generals i de les directrius que vinculen a les Administracions Públiques, així com que sigui conscient dels drets i dels deures que li corresponen.

Tot això a fi i efecte de que no només siguin membres de la població afectada sinó que serveixi per assolir llur condició o categoria de CIUTADANS.

I.-RAONAMENT: Dita conclusió resulta d'unes reflexions acurades envers la necessitat de restablir, en les relacions entre administració i administrats, tot allò que veritablement volen dir els principis de bona fe i de confiança legítima, dins d'un context de rearmament moral de tota la societat.

II.- ENUNCIAT DE RELACIÓ DE BONES PRÀCTIQUES

II.1.- La pedagogia, referida als drets i deures dels ciutadans i als principis rectors de l'actuació administrativa, no pot estar absent als procediments de planificació. CLAU: Recomanació

II.2.- Els alcaldes i les alcaldesses, l'enfortiment del lideratge dels quals és objectiu cabdal de la reforma que s'albira sobre els governs locals de Catalunya, haurien d'adoptar i mantenir, al llarg dels procediments de planificació, un accentuat esperit crític. CLAU: Recomanació

II.3.- Essent evident que tota planificació pot comportar, com a reacció, l'organització dels interessos afectats, que pretén d'expressar-se mitjançant la negociació, caldria institucionalitzar els corresponents contactes. CLAU: Recomanació.

II.4.- No pot existir més conveni urbanístic que el que s'incorpora a l'expedient, és objecte de la tramitació municipal, passa a ser document públic i a l'abast dels ciutadans, i té per objectiu facilitar la tramitació i/o l'execució de la planificació. CLAU: Recomanació.

II.5.- La planificació ha de ser divulgada i, també, ha de ser explicada. CLAU: Recomanació.

II.6.- Tots els ciutadans haurien d'ésser notificats de la posada en marxa del procés de planificació. CLAU: Proposta.

II.7.- La justificació del model decidit va íntimament lligat amb la descripció d'altres alternatives rebutjades, essent això la garantia d'inexistència d'àmbits de decisió ocults i escapollits de la transparència. CLAU: Proposta

II.8.- Les Agendes 21 són un estri oblidat que hom podria revifar en moments de necessitat de rearmament ètic de la societat. CLAU: Recomanació

II.9.- Més enllà del paper que correspon a les persones propietàries i a les administracions en matèria de planificació caldria debatre la possibilitat de la "iniciativa popular per a la presentació de proposicions de figures de planejament", que són veritables disposicions generals. CLAU: Proposta

II.10.- Reforçar i omplir de contingut la figura dels Consells Assessors Urbanístics. CLAU: Proposta

II.11.- Anar incrementant el pes de la iniciativa pública en la promoció del planejament derivat i en l'execució del planejament aprovat. CLAU: Suggestiu

2 En la regulació dels governs locals de Catalunya s'hauria d'optar més decididament per reduir les competències dels petits municipis, en benefici dels Governos Supramunicipals, configurar el paper dels regidors per ser la frontissa entre les aspiracions ciutadanes i els òrgans de poder efectiu, i, també, clarificar les competències dels municipis, de les vegueries i de les comarques, defugint de l'encadenat de delegacions. CLAU: Recomanació.

I.-RAONAMENT: Dita conclusió resulta d'unes reflexions envers l'avantprojecte de Llei sobre Governos Locals de Catalunya, per raó d'entendre que la planta o estructura dels esmentats

governos locals incideix decisivament alhora d'afrontar processos de planificació territorial i urbanística.

3 El procediment, en la vessant territorial, és essencialment unidireccional, és a dir, la planificació en si mateixa. En la vessant urbanística, però, el procediment és bidireccional, és a dir, la planificació, per una banda, i l'execució, per una altra. Així, la normativa d'ordenació territorial no abasta els sistemes d'execució mentre que sí ho fa la normativa urbanística.

Aquesta conclusió relliga amb el contingut de la BONA PRÀCTICA II.1.

Es tracta d'un enfocament de gestió per a conjuminar més estretament els agents públics i privats implicats, en base a unes precisions sobre la concessió en el sistema d'actuació per expropiació.

El nucli dur d'aquestes precisions rau en fer viable la constitució de societats mercantils urbanístiques, en forma de societats anònimes.

CLAU: Recomanació

I.-RAONAMENT: Aquesta conclusió resulta d'una anàlisi dels diversos sistemes d'execució urbanística i d'extreure el màxim de suc operatiu de les bases de licitació per a la selecció del concessionari que restaria obligat a la constitució de la Societat Anònima Urbanística que passaria a ser concessionària de l'actuació.

L'alliberament de l'expropiació s'assoleix mitjançant l'aportació de les finques a la societat concessionària. Els propietaris alliberats passen a ser accionistes i no simples propietaris obligats a aportar les càrregues de l'actuació.

Les bases de la licitació atorgarien un marge molt ample per a fixar les regles de joc i permetrien fer veritable política de sòl i d'habitatge.

La implantació d'aquesta submodalitat del sistema d'expropiació comportaria la modificació puntual de la legislació autonòmica i la modificació de la legislació de l'Estat (art. 18.7 de la Ley del Suelo (TR aprovat pel R.D. Legislativo 2/2008, de 20 de juny).

La integració dels promotors i dels propietaris, si s'escau, es faria mitjançant diverses classes d'accions i aquesta submodalitat fóra especialment adient per a l'execució d'àmbits de certa complexitat de gestió.

4 Proposar al Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya que consideri l'oportunitat i conveniència d'elaborar un avantprojecte de Llei amb l'objectiu de modificar la legislació urbanística i d'avaluació ambiental de Catalunya per a modificar la tramitació de les figures de planejament urbanístic, almenys la dels de superior rang al planejament urbanístic derivat, de forma que llurs projectes siguin **sotmesos a informació pública abans de l'aprovació inicial** i resti innecessària l'ulterior aprovació provisional, amb les finalitats de que la ciutadania pugui visualitzar més i millor el compliment efectiu del dret a participar en la presa de decisions i dels principis de transparència, accessibilitat i participació, i de simplificació administrativa.

CLAU: Proposta.

I.-RAONAMENT: Dita conclusió resulta d'una exègesi de la normativa reguladora dels Procediments de Planificació Territorial i Urbanística, que no sotmeten els projectes de Plans a informació pública abans de llur aprovació inicial.

Com a màxim, i per imperatius urbanístics i/o ambientals, un avanç de planejament se sotmet a informació pública abans d'elaborar el projecte pròpiament dit.

No es tractaria de complicar més la tramitació, essencialment del planejament urbanístic, atès el grau de desenvolupament del planejament territorial, sinó d'alterar l'ordre de les fites procedimentals.

S'assoliria una simplificació en la tramitació atès que el projecte podria passar directament a l'aprovació definitiva sense necessitat de l'aprovació provisional.

I, des de la vessant de l'enfortiment de la participació ciutadana, creiem fermament que la ciutadania visualitzaria molt més i millor l'aplicació d'aquest principi en la participació de la presa de decisions d'aquesta manera que no pas per la via tradicional, atès que ja al primer pronunciament aprovatori s'haurien d'haver tingut en compte els suggeriments, les alternatives i les al·legacions formulades, inclosos els contactes formals i directes amb promotors, propietaris i simples ciutadans interessats per la "res pública" en matèria d'urbanisme.

5 En relació amb la BONA PRÀCTICA II.3, creiem que per a determinats àmbits de sòl urbanitzable, defugint de la rigidesa de les determinacions per al sòl urbanitzable delimitat i també de les del sòl urbanitzable no delimitat, fóra molt operatiu d'introduir una possibilitat, òbviament potestativa, consistent en establir, de mode indicatiu als POUM, les determinacions definides pels articles 58.8 del TRLUC i 68.5 del RLUC, essent en aquests supòsits obligatori el tràmit de l'article 75 del TRLUC i plenament aplicable l'article 101.3 del mateix text legal, fent innecessària la tramitació del Pla Parcial Urbanístic de delimitació com un POUM.

CLAU: Suggestiment

I.-RAONAMENT: Aquesta conclusió resulta de l'estudi i reflexió de les determinacions reguladores del sòl urbanitzable no delimitat sota la consideració que el transcurs del temps pot alterar decisivament les previsions inicials envers les necessitats de desenvolupament urbanístic dels municipis, de manera que hom pot plantejar usos, magnituds i intensitats diferents als que, de bon principi, van semblar si no segurs sí probables.

Així, si els paràmetres es determinen de mode indicatiu, el propi POUM està preveient la possibilitat d'introduir iniciatives innovadores respecte de les alternatives de creixement, sempre que restin degudament justificades i sense més dret, per part dels promotors que el de formular-les corresponent llur assumptió a l'Ajuntament, prèvia la consideració acurada de l'avanç del Pla.

6. Finalment, la complexitat que representa el fet d'haver de demanar informes sectorials i obtenir-los mou a pensar en la conveniència i oportunitat de l'existència d'un "tutor" o responsable únic de fer-ne el seguiment, portes enfora de l'Ajuntament, i de confegir un informe global que atorgaria més claredat i coherència a un enfocament de conjunt que no pas al mosaic de pronunciaments actuals.

CLAU: Suggestiment

I.RAONAMENT: Aquesta conclusió deriva de considerar la realitat actual de la tramitació de les figures de planejament urbanístic, en la que els temps patats a voltes són objecte d'endarreriments innecessaris, pels retards en l'emissió d'informes transcendents i en la que sovintegen les contradiccions per manca d'explicació suficient o no facilitada en temps oportú.

La figura del "tutor" o responsable únic podria esdevenir francament útil per a superar aquests esculls.

7. La Llei d'Urbanisme, TR de 2010, modificada per Llei 3/12, del 22 de febrer, regula, en els articles 43 i 45, els deures de cessió gratuïta a l'administració actuant, tant en sòl urbà no consolidat com en sòl urbanitzable delimitat, respectivament, del sòl corresponent als percentatges que determinen de l'aprofitament urbanístic. També es refereix a dita obligació la D.T. Tercera de l'esmentada Llei 3/12, del 22 de febrer.

Els projectes de reparcel.lació són els instruments adients per a formalitzar aquest tipus de cessió. A més a més, dita cessió no disminueix la càrrega de costejar les obres d'urbanització que gravita sobre els propietaris (ex. Articles 44.1.d).

Si, per les característiques específiques de la promoció de la qual es tracta i per raons conjunturals del mercat immobiliari, hom pogués acreditar que la cessió gratuïta considerada resulta excessivament feixuga u onerosa per a la seva viabilitat econòmic-financera, aquesta formulació ve a aconsellar que fos emprada la fórmula de la **dissociació de la nua propietat i de l'usdefruit**.

D'aquesta manera, la reparcel.lació formalitzaria la cessió gratuïta immediata, a favor de l'administració actuant, de la nua propietat del sòl corresponent al percentatge d'aprofitament urbanístic lucratiu, i ajornaria la consolidació amb el seu usdefruit, que restaria en mans del promotor/s o bé de l'entitat urbanística col.laboradora, per a la seva explotació, pel termini que resultés de l'estudi de viabilitat econòmic-financer de l'actuació (article 561.3 del Codi Civil de Catalunya). CLAU: Recomanació

I RAONAMENT

La formulació expressada, en clau de recomanació, atorgaria una superior flexibilitat per al compliment del deure de cessió de sòl amb aprofitament, de modus que el marge raonable de benefici legítimament esperat, malgrat els riscos de tota promoció, inherents per tractar-se d'una activitat empresarial, no es posaria en qüestió des de bon principi i la iniciativa podria comptar amb menys incerteses a l'hora del seu plantejament.

La regulació que el Dret Civil de Catalunya estableix al respecte permet abastament la utilització d'aquesta fórmula, i el Projecte de Reparcel.lació podria encabir les necessàries mesures cautelars per a protegir els interessos públics fins a la consolidació efectiva de la nua propietat amb l'usdefruit, o bé fins a l'alienació de la nua propietat a l'avançada, si fos el cas.

Diàleg 2. Bases per a un nou contracte territorial i urbà

Moderador: Joaquim Sabaté

Relator: Miquel Morell

Objectiu: Sotmetre les transformacions urbanes a una revisió de fons pel que fa als seus fonaments econòmics, des d'un repartiment més equitatiu de la distribució de càrregues i beneficis a les noves formes de socialitzar el desenvolupament.

Plantejament

-Planejament urbanístic:

Si donem un cop d'ull al mapa urbanístic de Catalunya un cop finalitzat el cicle expansiu del sector immobiliari de la primera dècada del segle XXI, ens trobem amb un grau notable de dispersió d'activitats i assentaments en el territori (polígons d'activitat econòmica, equipaments, habitatge públic...).

Davant d'aquest escenari, ens preguntem si els instruments de regulació i planificació donen resposta de manera racional, eficient i sostenible als reptes econòmics, socials i mediambientals que avui tenim entre mans, i que semblen albirar-se en el futur immediat, essent el planejament urbanístic l'instrument que possibilita i condiona la transformació del territori d'una manera determinada.

Cal reflexionar sobre quina és la perspectiva que millor respon a l'hora de dissenyar una política industrial, una política d'habitatge i una xarxa d'equipaments i serveis urbans adequats a les necessitats dels seus usuaris (empreses, ciutadans, etc.).

-La sostenibilitat econòmica del planejament urbanístic i el finançament local

Des de l'any 2007, la Llei d'urbanisme incorpora la sostenibilitat econòmica com a treball integrant dels Plans d'Ordenació Urbanística Municipal (en endavant POUM) i d'altres figures de planejament urbanístic. La Llei ens explicita que la sostenibilitat econòmica dels POUM avaluarà la suficiència i adequació del sòl destinat a usos productius, i la ponderació de l'impacte de les actuacions previstes en les finances públiques de les administracions responsables de la implantació i el manteniment de les infraestructures i de la implantació i prestació dels serveis urbans necessaris.

És a dir, el gruix de la sostenibilitat econòmica se centra en avaluar l'impacte econòmic de la nova ciutat i el model urbà que proposa el POUM en les finances locals, traduint els nous creixements i les propostes en el sòl urbà en fluxos econòmics futurs entre ciutat i Hisenda Local a mesura que la transformació urbanística vagi esdevenint realitat.

-Avaluació econòmica i financera

Haguem superat avui o no el tsunami de crisi econòmica del nostre país, el que és evident és que l'escassetat de recursos a la que ens enfrontem requereix l'obligació de tenir criteri per a prioritzar i racionalitzar les inversions estratègiques de caràcter territorial.

Propostes

-Planejament urbanístic

Pel que fa als instruments

- 1 Continuar impulsant plans territorials parcials i directors urbanístics per tal d'afrontar els requeriments dels territoris no urbanitzats, àrees especialitzades d'activitat econòmica i equipaments o qualsevol altre element de caràcter supramunicipal.
- 2 Orientar als POUM a una major contenció propositiva en aspectes accessoris, més incerts o més sensibles a possibles canvis d'enfoc, i fer-los més flexibles (potenciant principis directors i estratègies), per tal que les adaptacions (a noves circumstàncies i oportunitats no previstes) es puguin resoldre fàcilment i de forma periòdica (per exemple mitjançant modificacions de plans derivats en lloc d'esmenar-los completament).
- 3 Flexibilitzar, en funció de la importància, caràcter i situació del municipi, l'aplicació dels estàndards de reserva/cessió de sòl per a parcs, equipaments i habitatges de protecció oficial.
- 4 Simplificar i agilitzar els processos de tramitació dels instruments urbanístics.
- 5 Impulsar una major professionalització i especialització dels actors que participen en la redacció de planejament.
- 6 Regular les plusvàlues del sòl, gestionar eficaçment la seva posada al mercat, i dotar de mitjans a l'administració per a la tramitació urbanística i la seva disciplina de manera més eficient.
- 7 Revisar el concepte de polígon industrial i la seva regulació normativa (alliberant-lo de càrregues que no afegeixen valor ni serveis al polígon ni a les empreses instal·lades, abaratint el sòl...).

Pel que fa al govern del territori i a les accions per fer-ho més efectiu

- 8 Afavorir instàncies intermèdies (comarques, vegueries o àrees metropolitanes), que tinguin prou autoritat (govern resultat d'un procés d'elecció en primer grau) i que aportin una visió - i la possibilitat d'una acció - territorial de major proximitat.
- 9 Impulsar una agència de caràcter tècnic i independent per elaborar anàlisi cost-benefici socials previs i informes d'avaluació de les actuacions públiques en matèria d'infraestructures i per coordinar les diferents administracions públiques amb responsabilitats en matèria de transport.
- 10 Impulsar consorcis o mancomunitats per la gestió pública del sòl amb incidència al mercat.
- 11 Impulsar la preservació activa del sòl no urbanitzable i perseguir de manera eficaç les infraccions urbanístiques.
- 12 Agilitzar les vies de suport (intermunicipals – interdisciplinar – interdepartamental) als municipis petits/rurals.
- 13 Introduir mecanismes que garanteixin un manteniment del polígon estable amb una distribució equilibrada de les càrregues. Introduir mecanismes que afavoreixin la creació de comunitats de propietaris des de l'inici del planejament i realitzar proves pilot de millora i gestió

dels polígons ja existents. Possibilitat de creació d'una Agència Industrial de Catalunya encarregada de la gestió dels polígons que podria estar finançada en part pels IBIs de les empreses instal·lades.

-La sostenibilitat econòmica del planejament urbanístic i el finançament local

Alternatives als ingressos immobiliaris i urbanístics de les administracions locals:

14 Els ingressos urbanístics no són recurrents o repetitius i no es poden destinar a possibles despeses recurrents o de tipus ordinari (això limitaria el nivell de despesa que es consolida i posteriorment costa molt ajustar, cosa que no agradaria gens als polítics governants).

15 Cal potenciar la fiscalitat pròpia municipal innovant en noves fórmules i tributs quan sigui possible (tracció mecànica, impost local sobre el turisme, fiscalitat ambiental en l'àmbit urbà).

16 Establir que els ingressos vinculats a nous desenvolupaments urbanístics (ICIO, en particular) només puguin ser destinats a despeses de capital, etc.

17 Adequar la despesa corrent de manteniment i serveis als ingressos ordinaris anuals (la importància de la cobertura del servei amb el seu finançament).

18 Seleccionar i prioritzar les inversions públiques adequades al pressupost municipal en el context econòmic i financer actual mitjançant processos de presa de decisió transparents i públics (anàlisi cost-benefici, etc.).

19 Redistribuir competències i major participació local en els tributs de l'Estat i autonòmics (atenció als resultats de l'informe Roca i a l'actual Projecte de Llei de RSAL).

20 Introduir i aprofundir en la fiscalitat ambiental en l'àmbit urbà.

21 Reforma de la Llei d'Hisendes Locals (difícilment es farà una remodelació a fons de tota la fiscalitat de les Administracions públiques).

22 No tractar als 8.200 municipis d'Espanya per igual. És suficient amb controlar una trentena de municipis que tenen un alt nivell d'endeutament, un dèficit elevats o/i recurrents i que poden tenir certes crisi endèmiques i pròpies.

23 Els impostos que recauen sobre les noves edificacions tendeixen a traslladar-se als preus de venda dels immobles, que s'incrementen per aquesta raó. Possibilitats d'incidir sobretot sobre els solars sense edificar i als immobles edificats, a fi d'impulsar el seu ús eficient. Els ingressos ordinaris provinents del sòl urbà consolidat com a alternativa als ingressos puntuals derivats de la transformació del territori del darrer cicle econòmic

Els ingressos ordinaris provinents del sòl urbà consolidat coma alternativa als ingressos puntuals derivats de la transformació del territori del darrer cicle econòmic:

24 Els ingressos que s'obtenen via impostos de padró i que, majoritàriament tenen origen en el sòl urbà, són molt més importants i estables que els que s'obtenen via impostos instantanis, no periòdics. Alhora, aquests impostos de padró son molt més fàcils de pressupostar degut a la seva estabilitat, al no estar lligats directament als cicles econòmics.

25 Ineficiència de l'actual mètode de manteniment del cens amb inscripció d'altres, baixes i modificacions jurídiques o econòmiques molt rígides i, sobretot, gens adaptat a la volatilitat i moviments del mercat immobiliari.

26 Garantir l'autofinançament dels creixements urbanístics del planejament (equilibri de càrregues i beneficis i sostenibilitat en el futur manteniment de la nova ciutat construïda). Els nous desenvolupaments i creixements urbanístics han de ser autofinançables tant des del punt de vista de la viabilitat econòmica com de la sostenibilitat econòmica.

27 És imprescindible una major participació dels Serveis Econòmics Locals en l'urbanisme del municipi. La Sostenibilitat Econòmica és de gran utilitat per a la presa de decisions dels gestors i/o assessors de les Hisendes Locals sempre que aquests participin activa i efectivament en el procés d'elaboració i tramitació del planejament.

28 S'han de cercar configuracions urbanes més sostenibles amb menys despesa de manteniment i conservació, aprofitant al màxim les economies d'escala en la provisió de serveis.

29 L'informe de sostenibilitat econòmica és necessari en tot tipus de planejament, llevat de modificacions sense impacte rellevant, com podrien ser determinats canvis d'usos.

30 L'escenari precari sense millores a curt, ni a llarg termini de les finances locals fa que la sostenibilitat econòmica aportí confort, seguretat i prudència per a les noves decisions de transformació del territori, per tal de que la seva manca de viabilitat econòmica no les converteixi en paper mullat o en una hipoteca impagable per les finances locals.

31 La sostenibilitat econòmica porta als Ajuntaments a disposar d'informació acurada sobre els costos de funcionament, conservació i reposició de diferents infraestructures, equipaments i serveis urbanístics.

32 Analitzar la sostenibilitat econòmica després d'haver pres la decisió sobre com i quan es desenvoluparà un POUM o un Pla parcial no té cap sentit. Altre cosa seria si tant en la formulació dels POUM – principalment – i també en els plans parcials es plantejés com un document preliminar que, juntament amb els altres informes (mobilitat, medi ambient, de base econòmica, de distribució de plusvàlues urbanístiques potencials) ajudés a la presa de decisions sobre el model de ciutat a seguir.

-Avaluació econòmica i financera

33 Avançar en els procediments de fer públiques les avaluacions d'impacte econòmic i financer i avançar en el control extern d'aquestes avaluacions (s'esmenta l'existència d'Agències independents a d'altres països com al Regne Unit, la National Audit Office).

34 Fiscalitzar tècnicament i promoure la transparència en la presa de decisions públiques en la inversió en infraestructures requereix una agència independent i diferent a l'administració pública que promou l'obra. Importància de la rendició de comptes (Accountability).

35 La presa de decisions en l'àmbit de les infraestructures, equipaments i béns públics sempre serà política. L'avaluació econòmica i financera és un input més per a la presa de decisions que ha d'ajudar a justificar quines són les raons que porten a prendre certes decisions. Cal incorporar elements de control ex-ante i ex-post.

36 Importància de la interrelació i treball cooperatiu entre el públic (Generalitat) i d'altres institucions (universitats, col·legis professionals, cambres de comerç, consultories privades, etc.).

37 En tant que decisions intrínsecament preses des de l'àmbit polític caldria establir més discussió en la tramitació parlamentària i un procés de consulta més obert i efectiu entre tots els afectats per les obres.

38 Millorar la rigorositat i la prospectiva dels estudis de demanda en l'avaluació dels estudis econòmics i financers de les infraestructures. En general, fins avui s'han tractat més d'escenaris objectiu que no pas de prospectiva real de la demanda.

39 Incorporar la variable RISC en relació als costos no previstos. En general, sol haver-hi una infraestimació dels costos reals ja que no es contempen de forma acurada diferents elements de risc que poden fer augmentar els costos (per exemple decisions judicials sobre indemnitzacions dels terrenys expropiats, elements geològics no esperats en el sòl, etc.).

40 Millorar la introducció de les variables ambientals i socials en les anàlisis cost-benefici en la mesura en que, d'una banda, s'ha avançat molt en les tècniques de quantificació de les externalitats negatives i, de l'altre, fins avui aquestes anàlisis han entrat poc en analitzar la distribució dels beneficis i dels costos (considerar els efectes de la distribució de la renda, per exemple).

41 Integració de les anàlisis econòmiques i les anàlisi financeres ja que, malgrat que tots dos mostren enfocaments diferents, estan directament relacionats. A més, en alguns casos, com el del transport públic són indestriables, ja que la demanda dependrà de com es financi i de les subvencions que es puguin introduir.

42. Generalitzar la reflexió cost-benefici i les reflexions d'impacte econòmic a les inversions en béns d'utilitat pública, més enllà de l'àmbit de les infraestructures del transport independentment de que la propietat sigui pública o privada i de qui sigui l'agent que acabi finançant l'obra.

43 Tot i que la conjuntura actual els ha posat sobre la taula, les anàlisis cost-benefici cal dur-les a terme també amb cicles econòmics expansius i amb disponibilitat de recursos. És millor estalviar recursos públics que fer determinades inversions que no aporten valor a la societat i que a més poden originar càrregues futures pel que fa al seu manteniment.

44 El Departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya ha de treballar en la producció de metodologia, en l'establiment de pautes, d'estàndards, en formació, etc. però són els departaments i les entitats vinculades les que han de portar a terme les avaluacions d'impacte econòmic i social. El Departament d'Economia (i/o el Govern o altres instàncies específiques), en els casos que es determini (per la seva rellevància i/o pel seu impacte social) haurien de revisar aquestes avaluacions i valorar-les.

45 El Departament de Territori i Sostenibilitat és, per la seva naturalesa, un gran inversor. Atesa la seva experiència i capacitat tècnica, hauria de ser un aliat imprescindible i líder en el procés de canvi cultural i d'institucionalització de l'avaluació econòmica.

46 La sostenibilitat econòmica del planejament urbanístic com a punt d'encontre entre el planejament urbanístic i l'anàlisi cost-benefici de les inversions del públic (node d'unió entre planejament general i inversions en béns d'utilitat pública).

Diàleg 3. L'escenari ambiental

Moderador: Sito Alarcón

Relator: Xavier Mayor

Objectiu: Desenvolupar temàticament les reflexions i idees subjacents vinculades a l'estat del món ambiental en relació a l'ordenació i tractament del territori.

Plantejament

En el moment actual els espais oberts són un dels reptes més importants que ha d'assumir l'àmbit del territori i de l'urbanisme pel que fa a la millor configuració de l'entorn, els manteniment dels seus valors i la qualitat ambiental del país.

Propostes

En relació a aquest marc de comprensió essencial es determinen les següents propostes estratègiques:

1 Els espais oberts són espais on conviuen realitats molts diferents, complexes i necessàries per a l'equilibri territorial. Són dinàmics i canvien al llarg del temps, i cal valorar la seva complexitat i dinamisme. Per millorar la qualitat ecològica dels espais oberts ens cal conscienciació i coneixement.

Una característica essencial dels espais oberts és la seva capacitat generadora d'uns Serveis Ecosistèmics irrenunciables dins del nostre patró de vida (biodiversitat, estabilitat ecològica, cicles d'energia i matèria, processos successional, captació de carboni, connectivitat ecològica, proveïment de recursos orgànics, diversitat i qualitat de paisatges, etc.).

Potenciar el concepte de servei sistèmic del territori, avui és una obligació, sobretot quan, nosaltres, som l'espècie dominant i usuària de grans quantitats de recursos naturals. Per mantenir, i si és el cas, maximitzar aquests serveis es precisa d'una gestió que ha d'anar més enllà de l'estratègia merament normativa i adoptar decisions que tendeixen a augmentar la resiliència d'aquests espais i maximitzar les seves utilitats per a la ciutadania.

Cal que ens endinsem amb fermesa amb l'estudi, l'anàlisi i la prospectiva del coneixement i la comprensió dels espais oberts i dels serveis ecosistèmics del país. I ha de ser una prioritat.

Cal prendre mesures de capteniment adequat a la realitat dels Serveis Ecosistèmics en relació a un model econòmic i de despesa energètica imperant que té efectes sobre la qualitat ambiental i la salut de les persones.

2 El marc conceptual actual parteix de considerar els espais oberts com a la *Infraestructura Verda* que cal planificar i gestionar pensant en a la prestació de serveis ecosistèmics: això és, posar l'accent en la conservació com a garantia de la qualitat de vida de les persones. L'Estratègia europea i els documents tècnics concordants que s'estan generant a l'entorn de la Infraestructura Verda aporten principis i perspectives que ens enfoquen a una nova visió, molt

més integrada, de les diverses funcionalitats dels espais oberts, de les perifèries urbanes i dels espais urbans.

Des del moment que es concep com una xarxa planificada de forma estratègica, dissenyada i gestionada, i té implantació sobre el territori, cal donar passos perquè sigui incorporada plenament també des de la planificació territorial i l'urbanisme.

3 Els espais oberts són una de les peces claus que el futur de la planificació territorial i urbanística ha de tenir en compte de manera prioritària. El planejament espacial (urbanístic i territorial) es l'instrument que te la responsabilitat de trobar el punt de compatibilitat entre els tres components del desenvolupament sostenible del territori: social, ambiental i econòmic.

S'ha d'assumir la responsabilitat de desenvolupar els espais oberts com a elements essencials de definició del país, i dotar convenientment amb recursos humans, materials i econòmics necessaris per fer-ho.

4 Durant els darrers 50 anys el territori ha sofert un notable canvi d'usos que ha fet que s'hagi polaritzat: han crescut exponencialment les àrees urbanes i alhora s'han abandonat les activitats àrees tradicionalment agràries, que han cedit progressivament terreny als assentaments i les infraestructures. Al seu torn, les zones no ocupades es veuen cada cop més intervingudes per usos urbans o periurbans i amb una acceleració progressiva de la fragmentació.

Cal abordar el repte de com modular processos com la urbanització o l'abandonament agrari.

5 El paper que el planejament li ha donat fins ara a l'anomenat sòl no urbanitzable és insuficient. El concepte és sens dubte simplista i totalment superat amb la nova comprensió de la matriu territorial per tal de considerar conceptes emergents de l'ecologia aplicada com són els de la ciutat com ecosistema, la connectivitat ecològica, la matriu territorial, la resiliència, el valor econòmic i social del paisatge, o la petjada ecològica entre d'altres.

Cal fer plantejaments innovadors, tant de concepte com de visió, de l'anomenat sòl no urbanitzable sense que vagin en detriment de la preservació dels valors ecosistèmics.

6 El nou paradigma en la gestió dels espais oberts ha de passar per la consideració de l'economia com un aliat en la protecció dels espais en la línia endegada per l'informe de l'ONU sobre l'economia dels ecosistemes i la biodiversitat.

Cal entendre la conservació més enllà del retorn a les formacions climàtiques i la consolidació de models que impliquin als estaments públics i privats en la gestió.

S'albira com a imprescindible la materialització d'un pacte social en aquesta matèria que contingui un programa que entengui que el valors dels Serveis Ecosistèmics.

7 Propiciar un model de desenvolupament del territori que reforci els nodes territorials comporta un acte diferenciador políticament difícil. Uns nuclis urbans son considerats nodes i altres no. Tanmateix, aquest plantejament essencial és la base d'un millor respecte dels valors ecològics, ambientals, i socials de la matriu territorial. La regulació normativa de l'espai exterior a l'àmbit urbanitzat de les ciutats, i al que es preveu que pugui ser-ho, te una transcendència ambiental inqüestionable. En tot cas cal destacar que l'escassa superfície de la majoria dels municipis catalans, i el caràcter, en bona part aleatori, dels seus límits, invalida els instruments d'àmbit municipal per tractar amb rigor l'ordenació del sòl no urbanitzable.

Per tant, cal reconèixer plenament el paper del planejament territorial en la regulació del conjunt dels espais oberts, per bé que els límits dels diversos àmbits normatius d'aquests espais puguin ser precisats pel planejament d'àmbit municipal.

8 L'Avaluació Ambiental Estratègica és un recent instrument amb una capacitat molt rellevant d'incidir de manera preventiva i de millor definició ambiental i sostenible del planejament espacial (urbanístic i territorial). Tanmateix, una dècada després d'aplicació el resultat no és satisfactori.

Cal revisar en profunditat i acordar els conceptes i criteris de les Avaluacions Ambientals Estratègiques.

Cal revisar els continguts dels informes corresponents; madurar l'expertesa dels avaluadors.

Cal que els promotors assumeixin la seva responsabilitat en valorar convenientment les tasques a realitzar, també econòmicament i en quant al sistema de pagament.

Cal que tots els actors implicats valorin aquesta aportació ambiental en la confecció millor dels plans i programes, una millor confecció que té sempre el rerefons de millores en el bé públic.

9 La normativa ambiental ha anat sobreposant normes i ampliant el seu ventall temàtic al llarg dels anys. Tanmateix, aquest augment i ampliació ha estat desigual depenent de la temàtica i no sempre adaptada a la maduració d'una disciplina, l'ambiental, que per ser de recent aparició, ha experimentat canvis substancials. Una conseqüència important ha estat un desenvolupament poc coordinat de les diferents normes, i el que és pitjor, sense tenir un esquema de cohesió i estructura que en faciliti la millor comprensió conjunta, del que és d'importància essencial i del que es derivat d'aquesta.

Cal una revisió a fons del marc conceptual i estructural de les normes, i també un cert nivell de simplificació o síntesi del conjunt. S'apunta la necessitat de disposar d'una llei territorial senzilla que estructurari i relligui els aspectes més importants.

Diàleg 4. Mobilitat, formes d'organització i gestió dels transports públics

Moderador: Andreu Ulied

Relator: Oriol Biosca

Objectiu: Establir, en el context de crisi, les prioritats en infraestructures de transport en relació directa amb el model de mobilitat del país.

Plantejament

La qüestió de les infraestructures de transport ha estat al centre del debat polític i social dels darrers 10 anys de forma quasi permanent. L'interès de la societat catalana per les infraestructures de transport ha coincidit amb el que probablement ha estat el període de la història amb major nivell d'inversió pública en aquest sector (entorn a l'1'5% del PIB) amb obres tant significatives com l'AVE Madrid-Barcelona-França (més de 10.000M€ d'inversió), la línia 9 i 10 de metro de Barcelona (prop de 10.000M€), l'ampliació del Port de Barcelona (1.000M€) i de l'Aeroport de Barcelona (1.300M€), els diversos plans d'autovies i vies ràpides (Quart Cinturó, eix del Llobregat, C-17, Bracons, eix Diagonal....), diversos projectes d'escala urbana-metropolitana (tramvies, rodalies, metros, metros lleugers...).

Les infraestructures tenen una marcada capacitat d'estructurar el territori, i en general així ha estat en molts casos (per exemple, els impactes notables del túnel del Cadí sobre el Berguedà o de l'Eix Transversal sobre Osona i el Bages), però també es cert que les infraestructures no són condicions suficients, és a dir que per elles soles no creen demandes o generen impactes de forma espontània en el territori que les acull (per exemple, l'estació de l'alta velocitat a Perafort no ha induït desenvolupaments notables al seu entorn). D'altra banda i en el context de la mundialització, la presència d'infraestructures potents en un territori (els aeroports catalans o el port de creuers i de contenidors de Barcelona) pot atraure implantacions d'activitat importants però que s'acomoden al territori de forma relativament autònoma, i que si les condicions de contorn varien (rutes globals del transport, costos salarials...) poden marxar de nou.

La Comissió Europea ha flexibilitzat, des de l'edició del Llibre Blanc del transport de 2011, l'aposta decidida que va fer pel ferrocarril a principis dels 2000. Admet que cal un enfocament centrat en considerar les solucions de transport més idònies per a cada territori sota el lema de la co-modalitat, i les implicacions d'aquest nou enfocament bàsic centren ara els esforços de les convocatòries comunitàries de recerca en transports destinats a suportar les futures polítiques comunes sectorials. Per a l'escala local, es suggereixen solucions adaptades a les especificitats de cada territori, siguin ferroviàries, amb autobús, o l'afavoriment de vehicles convencionals més nets (més petits i lleugers, híbrids o elèctrics), i per l'escala continental es preveu pressupost comunitari per a contribuir a completar una xarxa Europea de hubs aeroportuaris connectats amb el tren d'alta velocitat, i de ports amb accés ferroviari de mercaderies. La gestió més eficient de la mobilitat i l'aplicació de tecnologia per a aconseguir-ho passen a ser elements centrals, amb solucions per a vehicles i infraestructura intel·ligents,

mobilitat compartida (*car sharing, car pooling...*), increment de l'ocupació dels vehicles i més col·laboració entre usuaris (xarxes socials, aplicacions sobre telèfons intel·ligents...).

L'escassetat de recursos que es dona avui a Catalunya dificulta a curt i mig termini l'execució de noves grans obres públiques (o l'acabament d'algunes ja iniciades o plantejades). Cal reflexionar doncs entorn a quines infraestructures o quins tipus d'infraestructura es necessiten, a l'interès que tenen els projectes plantejats abans de la crisi, tenint en compte el cost i els beneficis socials reals que poden aportar a la ciutadania, i els mecanismes que permetin una acció del planejament i l'execució de projectes més eficient.

Propostes

1 La figura del planejament continua essent necessària avui per a promoure una gestió dels recursos públics coherent amb una estratègia territorial de fons. **El planejament ha de visualitzar el compromís de les administracions públiques amb la societat**, millorant la transparència de les iniciatives de l'administració i garantint la protecció dels ciutadans per quant l'acció de govern es mantindrà dins el marc acotat del planejament aprovat.

2 Cal una revisió de les propostes i del calendari del planejament vigent, per adequar-lo als canvis que s'han donat en el model de societat i de territori durant la crisi; o si més no, per actualitzar els calendaris associats a la proposta, posposant projectes pel llarg termini, i prioritzant-ne d'altres d'acord amb les noves prioritats i el context financer actual.

3 Cal impulsar la realització sistemàtica d'informes públics d'avaluació ex-ante sobre l'interès social i econòmic dels projectes de transport inclosos en el planejament, basats en una metodologia compartida per totes les administracions. L'avaluació ha d'incloure necessàriament l'anàlisi de la fase de construcció (costos, terminis, impactes econòmics, socials i ambientals) i de la fase gestió de la infraestructura en servei (costos d'operació i manteniment, serveis i demanda prevista). Gran Bretanya té una llarga tradició d'avaluacions ex-ante de projectes de transport, amb una metodologia unificada pròpia. (www.webtag.uk). A Catalunya, el Col·legi d'Enginyers de Camins ha promogut des de 2010 el MAIT - Mètode d'Avaluació d'Infraestructures de Transport (<http://mait.camins.cat/>).

4 Calen també informes d'avaluació ex-post de projectes de transport ja en servei, que contrastin les previsions d'inversió, costos d'operació, demanda i ingressos fetes en la fase de projecte amb la realitat observada. Aquests informes han d'aportar el coneixement necessari per una administració que vol "aprendre" de la seva acció. A França, la Llei d'Orientació dels Transports Interiors (LOTI) de 1982 preveu l'obligació d'elaborar informes d'avaluació socioeconòmica i ambiental entre 3 i 5 anys després de l'entrada en servei de les infraestructures de transport més destacades (<http://www.developpement-durable.gouv.fr/Bilans-LOTI.html>).

5 Cal adoptar la figura del "Programa d'Inversions" per a fer operatiu el desplegament del planejament en el temps. El Programa d'Inversions ha d'establir el calendari del curt termini, seleccionant les actuacions del planejament a desenvolupar, i per les quals l'administració pública es compromet a impulsar i a preveure'n pressupost.

6 Cal apostar per la millora en la gestió de les infraestructures ja existents, aprofitant els excedents de capacitat que permetin millors serveis sense noves inversions allà on hi ha

demandes insatisfetes, i preveient aquelles solucions de transport qui siguin més adequades en cada cas a la demanda real existent. Per exemple: serveis regionals sobre la xarxa d'alta velocitat; carril BUS/VAO de la C-58 com a corredor de línies d'autobús de rodalia exprés, llançadora per passatgers entre l'aeroport i l'estació de ferrocarril del Prat de Llobregat (AVE, regionals, rodalies)...

7 Cal prioritzar el completament de xarxes i l'eliminació de colls d'ampolla. Cal impulsar aquells projectes que donin lloc a una explotació més racional i eficient del sistema de transport per la creació d'efectes en xarxa. Per exemple: l'enllaç de les xarxes de tramvia de Barcelona, l'enllaç del corredor del Mediterrani amb la LAV de Madrid a Barcelona, connexió de l'AP7 i l'A2 al Papiol, la connexió ferroviària de l'ampliació del Port de Barcelona amb la xarxa ja existent mixta d'alta velocitat i mercaderies... Cal donar resposta a aquells projectes que tinguin un major impacte en l'increment de seguretat i la disminució d'externalitats.

8 L'ús de la tecnologia per una gestió més intel·ligent de les infraestructures. El peatge intel·ligent com a element de gestió de la xarxa viària basat en un marc tarifari integrat en funció de la via, vehicle i horari del viatge. El transport públic integrat a tot Catalunya. Afavorir la implementació tecnològica sobre vehicles i infraestructura per a millorar la gestió, el coneixement i la seguretat del transport.

9 Garantir la sostenibilitat financera de l'explotació de les infraestructures. Vincular necessàriament el disseny de la infraestructura amb l'organització de serveis per garantir que els projectes que s'impulsin tindran un nivell mínim de sostenibilitat financera en fase d'explotació. Cal evitar noves infraestructures que no tenen dèficits severs de demanda.

10 Transparència de les comptes de l'administració. Cal que les administracions públiques incrementin la transparència dels comptes públics i publiquin sistemàticament els balanços de la gestió d'infraestructures i serveis de transport .Aquestes dades són parcialment conegudes per alguns modes i alguns operadors però no és encara un enfocament generalitzat, amb llacunes importants (dèficit anual dels serveis de Rodalies, subvencions públiques al transport de viatgers per carretera, cost del peatge a l'ombra, en trams de la xarxa viària, impostos a la carretera, despeses en manteniment de carreteres...). Això ha d'incloure els costos d'explotació i manteniment de les infraestructures i el volum de les subvencions als serveis de transport públic, així com les xifres totals d'usuaris i serveis.

Diàleg 5. Veus i discursos urbans i territorials emergents

Moderador: Xavier Boneta

Relator: Albert Cortina

Co-relator: Josep Báguena

Objectiu: Analitzar el moment actual de les polítiques urbanes i territorials des d'una perspectiva crítica, identificant i conceptualitzant allò que podríem considerar veus i discursos territorials emergents.

Plantejament

Els temes a tractar inclouen la reflexió urbana i territorial en un sentit ampli que va de l'escala de barri, passant per l'escala metropolitana i regional fins a la Catalunya-ciutat. Dins de les temàtiques pròpies de la reflexió urbana i territorial podríem identificar els següents temes, sempre entesos de forma interrelacionada i mai com a compartiments estancs:

- Ciutats, arquitectura i planejament
- Infraestructures i mobilitat
- Espais oberts, naturals i agrícoles
- Governança i implicació ciutadana
- Medi ambient, energia i residus
- Desenvolupament econòmic i turisme
- Tecnologia i ciutat

Propostes

Ciutats, arquitectura i planejament (Xavi Matilla i Fidel Vazquez)

PROPOSTES

1 Adaptar la regulació de l'urbanisme incorporant criteris de sostenibilitat física i social:

- Revisar l'eficàcia del instruments urbanístics vigents i simplificar tramitacions, amb més directius i menys normes,
- Crear un nou marc professional per definir el rol dels equips professionals multidisciplinaris de l'urbanisme independentment de les decisions politico-econòmiques i capacitats per captar les demandes de la societat.

2 Incorporar tecnologies digitals per part del professionals en la redacció i execució del planejament urbanístic co-responsabilitzant a ciutadans i gestors del territori en la seva transformació. Computació ubiqua i altres eines.

3 Des de l'administració pública, en temes de tecnologia aplicada a l'urbanisme, caldria:

- Que l'administració pública faciliti les infraestructures.

- Que tota la informació del territori es pugui incloure en polítiques de govern obert.
- Que des de l'administració s'eduqui a la ciutadania del valor del compromís amb el territori aprofitant les eines tecnològiques.

4 Incloure el crowdfunding i alternatives similars de finançament a les polítiques públiques.

RECOMANACIONS

5 Revisar conceptes com els de l'autoritat i la legalitat en la gestió de la ciutat per millorar la confiança en la participació ciutadana.

6 Fer ús del crowdfunding no només per finançar iniciatives públiques, sinó també per comprovar l'interès i implicació dels ciutadans en la propostes de l'administració pública.

7 Generar l'emergència del conflicte al territori per fer evident la necessitat del mateix urbanisme encara que sigui de forma fictícia (cas Eurovegas al Delta Llobregat).

8 Incorporar al model de les plusvàlues en les noves transformacions urbanes criteris de flexibilitat que permetin la seva interpretació en situacions amb interessos socials concrets.

9 Interioritzar en la pràctica de la disciplina urbanística que la condició urbana pot ser independent de la forma urbana.

SUGGERIMENTS

10 Implicar els individus per sobre dels discursos.

11 Pensar en urbanisme sense oblidar incorporar els reptes tecnològics i socials.

12 Educar en la comprensió de les potencialitats i necessitats de la disciplina urbanística formant part dels valors de tots els membres de la societat.

13 Considerar la ciutat i el seu espai públic com a espai educatiu.

Infraestructures i mobilitat (Nel·la Saborit i Maties Serracant)

PROPOSTES

14 En el marc dels territoris saturats per la motorització la millor solució és l'aposta pel transport col·lectiu i l'expulsió dels vehicles motoritzats privats.

15 Canvis en la jerarquizació viària a partir de transformacions "toves" i barates en l'àmbit urbà. La potència dels canvis mitjançant la implantació de petites modificacions en la circulació, a partir d'actuacions mitjançant mobiliari urbà.

16 Posada en funcionament d'una xarxa integral de Park&Ride.

17 La necessària restricció al vehicle privat: tarificació, gestió de l'aparcament, establiment de zones sense circulació.

18 El transport a la demanda com a política eficient amb vocació de servei social.

19 Desenvolupament de la Llei de finançament del transport públic.

20 Desenvolupament de mesures per a la contenció de la mobilitat, en especial als centres de treball.

RECOMANACIONS

21 Priorització d'allò col·lectiu-comú vs Individual.

22 La disminució de la mobilitat com a estratègia bàsica en el marc de l'assoliment dels drets col·lectius i en l'augment de la qualitat de vida.

23 La importància de la gestió en xarxa del sistema de mobilitat. La Integració de la xarxa mitjançant hubs territorials.

24 Posar en evidència el paper limitat de la tecnologia com a solució als problemes de sostenibilitat associats a la mobilitat. La revisió i ampliació de la tarificació social.

25 La corresponsabilització públic-privats (Espectacles, Polígons Industrials, Barça, ...), per una correcta distribució dels costos.

26 Una necessària revisió metodològica. Aproximació qualitativa vs quantitativa. Caldrà començar a prendre consciència dels avantatges i comprensió que donen els anàlisis qualitius.

SUGGERIMENTS

27 Promoció de la mobilitat col·laborativa – Carpooling.

28 Avaluar el vehicle elèctric i el paradigma de la mobilitat “neta” no resol les problemàtiques i els reptes associats a la mobilitat, com tampoc ho fa el paradigma de la Smart City, malgrat que la seva contribució sigui positiva.

29 Incloure el model de mobilitat en la revisió del model de país, tenint en compte la significació de l'aposta del corredor mediterrani i la logística en el marc de l'aposta econòmica industrial.

Espais oberts, naturals i agrícoles (Sònia Callau i Antoni Farrero)

PROPOSTES

30 Aprovar un Pla Territorial Sectorial d'Espais Agraris.

31 Reconèixer la terra com un bé a protegir i facilitar la mobilitat del mercat de la terra, mitjançant la creació d'un banc de terres, vetllant per evitar-ne l'especulació.

32 Impulsar la 'Planificació alimentària' a nivell català i integrar-la dins la planificació territorial i altres planificacions i polítiques complementàries (comerç, educació, sanitat).

33 Promoure la producció i el consum locals: avançar cap a una economia –alimentària- local

34 Implementar instruments de concertació i gestió: parcs agraris, cartes, codis de bones pràctiques, catàlegs, plans de gestió, ordenances...

RECOMANACIONS

35 Incorporar els espais agraris dins el concepte 'equipament de la ciutat' i dimensionar les cèl·lules alimentàries corresponents a cada cèl·lula urbana

36 Integrar totes les formes de producció d'aliments (agricultura, horts urbans, horts verticals...) en la planificació alimentària.

37 Reconeixement i promoció dels productes i l'agricultura catalanes, tal i com es fa en altres països.

SUGGERIMENTS

38 Impulsar la transició a sistemes agroalimentaris sostenibles, amb una major implicació del govern i la societat civil en la governança dels sistemes agroalimentaris sostenibles a nivell local i territorial.

39 Reconeixement de l'espai agrari i l'agricultura com un dret i no com un luxe social

40 Evitar que això sigui possible:

“Aspiro a que en cinc o deu anys, la trama urbana inclogui noves zones, com el Parc Agrari del Baix Llobregat’...’ tots els promotors, tant empreses locals com les d’àmbit nacional, comprem sòl rústic a les proximitats de les zones urbanes i, d’acord amb els ajuntaments, gestionem la seva transformació en sòl urbà per a que creixi la ciutat’

(Declaracions del president de l’Associació de Promotors de Catalunya (APCE), Enric Reyna, publicades a La Vanguardia el 26/11/2006)

Governança i implicació ciutadana (Jordi Romero-Lengua i Xavier Sabaté)

PROPOSTES

41 Oferir llistes obertes en els processos electorals, per tal que els votants puguin triar els candidats seleccionats dels partits polítics.

42 Impulsar l’ús de la votació electrònica (vot per Internet i sistemes electrònics de comptatge de vots) per augmentar la participació.

43 Promoure l’ús dels pressupostos participatius a nivell municipal i comunitari.

44 Crear òrgans municipals de suport a la gestió conjunta (público-privada).

45 Fomentar la gestió ciutadana d’equipaments i de serveis pròxims a la ciutadania.

46 Impulsar acords de custòdia urbana en espais buits amb entitats socials interessades en gestionar aquests espais per desenvolupar-hi actuacions amb finalitats socials i ambientals.

47 Estendre l’ús d’espais actius i permanents de debat i intercanvi entre la ciutadania i l’Administració local (Govern obert).

RECOMANACIONS

48 Reforçar el “per què” de la participació: impulsar processos participatius rellevants, per temes que motivin a participar.

49 Augmentar el poder vinculant dels processos participatius: avançar de la informació i la consulta a la codecisió i la gestió conjunta, i en general, avançar des d’una democràcia representativa a una democràcia directa.

50 Afavorir la participació “des de baix”, l’autoorganització i els lideratges socials, donar-hi suport des de les administracions.

51 Davant la irrupció de les TEP, facilitar la participació de tothom, també persones excloses, sense recursos o coneixements. Evitar les esclotxes digitals i l’exclusió de ciutadans per motiu d’edat o renda.

52 Dedicar recursos públics a la realització de processos participatius, consultes ciutadanes, referèndums...

53 Potenciar la formació en participació ciutadana, en tots els nivells. En aquest sentit, és fonamental incorporar la cultura de la participació ciutadana al sistema educatiu, des de la infantesa, i també aprofitar el potencial educatiu de l'espai públic (veure article de Fidel Vázquez i Xavi Matilla, quan parlen de "ciutat educadora").

54 Augmentar i garantir la transparència i la rendició de comptes, de forma clara i entenedora (evitar la intoxicació). Fer un esforç en comunicació i divulgació.

SUGGERIMENTS

55 Avançar cap a una democràcia representativa de més qualitat.

56 Reforçar el valor afegit de les decisions preses a través d'un procés participatiu, que permetin identificar la participació ciutadana com una inversió avantatjosa, i no com una despesa perillosa.

57 Incorporar la participació en l'eix de les polítiques institucionals, i no com a pràctica cosmètica o complementària.

58 Revisar el funcionament de les institucions i dels partits polítics per tal que la participació vagi colonitzant el sistema polític. Aprofundiment democràtic davant les velles formes de fer política.

59 Evitar la confrontació de la lògica institucional (des de dalt) i la lògica social (des de baix): són dues legitimitats que han de sumar i reforçar-se mútuament.

60 Equilibrar l'ús de les TIC i la participació presencial. Són instruments participatius complementaris.

61 Impulsar un canvi de cultura organitzativa dins les institucions (també entre el personal tècnic de les administracions) favorable a la participació ciutadana.

62 Davant els riscos del segrest de la democràcia per part de les grans empreses i grans capitals, reforçar l'aliança entre administracions i societat civil, per vetllar pel bé comú i evitar pràctiques corruptes.

Medi ambient, energia i residus (Jordi Solà i Elena Albareda)

SUGGERIMENTS

63 El canvi cap a la sostenibilitat implica intervenir en el metabolisme social, en la transformació del sistema productiu cap a un model de cicles materials tancats. Per tant es fa imprescindible introduir la visió metabòlica en els instruments de planificació i gestió a escala urbana i territorial.

64 La ciutat és el "camp de batalla", l'espai on es concentra la major activitat del metabolisme social i l'espai de govern social, per això la intervenció en la ciutat és decisiva i ha de ser una prioritat ambiental, especialment en tant que sigui capaç de reconnectar-se amb el territori.

65 Els ciutadans hem deixat de ser productors a consumidors. La recuperació del paper productiu i pro-actiu dels ciutadans així com la gestió comunitària dels recursos és imprescindible cap a un model més autosuficient.

66 No és necessària tanta tecnologia com es proposa en els conceptes Smart City. El coneixement basat en la concepció low-tech i la consciència i implicació ciutadana tenen molta més repercussió i resiliència que la hipertecnificació.

67 Afavorir la producció i consum de recursos endògens locals: energia, aigua, materials, aliments. La gestió local cap a un model productiu més autosuficient potencia un major control facilitant el tancament de cicles i una eficiència major.

68 La gestió de l'aigua és determinant en la transformació del metabolisme social urbà, per ser un flux material dos ordres de magnitud superior a la resta dels fluxos materials i per la seva relació estreta amb la forma urbana, per tant esdevé un indicador de sostenibilitat de qualsevol model o procés.

RECOMANACIONS

69 Les eines de planejament actual són insuficients per a intervenir en el metabolisme social urbà. Resulta doncs urgent desenvolupar nous instruments que incorporin metodologies i disciplines complementàries que sovint no tenen espai o pes en el planejament actual i que resulten indispensables per a la gestió dels recursos en relació amb el territori i la recuperació del paper productiu de la comunitat.

70 Avançar vers a l'autosuficiència energètica implica afrontar canvis en el concepte de facturació, reduir de la demanda així com augmentar l'oferta de d'energies de fonts renovables i locals.

71 Intervenir en l'actual gestió del cicle de l'aigua, des de la captació fins al sanejament, ajustant la qualitat del recurs a l'exigència de l'ús. Transformar un model basat en la demanda en un model ajustat a l'oferta del recurs i que diferenciï entre les diverses qualitats disponibles i els usos que en permeten el seu aprofitament optimitzat. Afavorir la gestió de l'aigua dins de la conca que li és pròpia, això vol dir també adaptar el model urbà i territorial a les disponibilitats d'aigua en el territori.

72 Afavorir el model urbà de post-oilcities, assumint el peak-oil i les seves repercussions en el model de vida actual, exemples com el moviment de les Transitiontowns assumeix la nostra actual addicció al petroli i planteja solucions pautades en el temps per a evolucionar cap a ciutats menys dependents d'aquest recurs finit.

73 Per a transformar l'actual model productiu cap a un model de cicles tancats és important afavorir també la producció descentralitzada o les SmartGrids, entenent-la no com la descentralització absoluta sinó a escala de comunitat/barri/districte.

PROPOSTES

74 La mineria urbana és una iniciativa que permet tancar el cicle de molts recursos materials que sovint venen de distàncies molt llunyanes i amb un consum de recursos i energia associats molt elevat (per exemple certs materials de dispositius informàtics). A més a més es tracta de materials que sovint venen de països amb condicions de treball infrahumanes en la seva extracció i que acaben en abocadors o la seva toxicitat perjudica les comunitats locals.

Recuperant-los no només es milloren les condicions ambientals i socials locals sinó també a nivell global.

75 L'Estratègia Verda Urbana és un instrument de planejament i gestió urbana que opera a escala del territori propi de la ciutat (les seves conques hídriques) que permet afavorir un metabolisme social més circular. Intervé especialment en la gestió de l'aigua i la matèria orgànica tant com a recursos com des de la seva capacitat de producció d'energies renovables, afavorint el tancament dels seus cicles materials en el propi entorn urbà i des de la reconexió de la ciutat amb el territori i la participació productiva dels ciutadans.

76 En front de l'actual model de sanejament generalitzat al nostre país totalment insostenible i incapaç de complir amb la normativa marc de l'aigua el 2015, alguns municipis d'altres territoris desenvolupen ja plans de gestió hídrica que, més enllà de l'aplicació de sistemes urbans de drenatge sostenible de l'aigua d'escorrentia urbana (SUDS en les seves sigles més conegudes), intervenen en tot el cicle de l'aigua a escala urbana en relació amb l'espai hídric de la conca en el territori. Retornar l'aigua de pluja als cursos fluvials sense barrejar-la amb les aigües residuals o netejant-la per sistemes "tous" permetrà assolir els objectius ambientals europeus establerts en aquest sector.

77 Al territori català, la biomassa forestal comença a donar exemples com a generador de petites economies locals i gestió del territori proper. Impulsar aquesta activitat tant a nivell territorial com dins del propi espai urbà facilita una millor gestió dels boscos alhora que permet avançar cap a l'autosuficiència energètica.

78 Impulsar l'agricultura ecològica urbana i periurbana tant des de la planificació com des de la gestió urbana i territorial alhora que facilitar sistemes de distribució i consum local i directe és clau per reduir gran part de les emissions de CO2 associades a l'habitant urbà que cada vegada s'alimenta de productes més llunyans i de traçabilitat més dubtosa. Tot i que és una proposta cada vegada més coneguda i desenvolupada en molts municipis, majoritàriament no es planifica en relació a la gestió de l'aigua, un fet que en limita molt la seva viabilitat productiva i la seva sostenibilitat real. Per això resulta imprescindible realitzar la planificació alimentària no només en funció dels espais disponibles i les necessitats alimentàries sinó també en funció de la bonança o no dels espais oberts a destinar a aquestes activitats per reduir-ne els inputs energètics i de recursos necessaris.

Desenvolupament econòmic i turisme (Oriol Estela)

PROPOSTES

79 Desenvolupar indicadors alternatius de performance econòmica i de benestar a escala regional i local.

80 Integrar l'economia social i solidària en les polítiques de desenvolupament econòmic local.

81 Traslladar l'experiència de la Llei i el Programa de Barris als polígons d'activitat econòmica dels municipis catalans.

82 Desenvolupar indicadors per a la mesura de la capacitat de càrrega de les destinacions turístiques.

RECOMANACIONS

83 Resituar la indústria en l'estratègia econòmica de Catalunya i articular-la territorialment a partir de les vocacions productives de cada indret.

84 Apostar per una estratègia d'especialització intel·ligent real i que no resulti un mer tràmit davant Brussel·les.

85 Fomentar la utilització amb finalitats econòmiques i socials dels espais urbans en desús.

86 Reconsiderar el model "smartcity" per tal d'apropar-lo més a les necessitats reals de la ciutadania.

87 Promoure un turisme de major proximitat i relació entre visitant i territori.

SUGGERIMENTS

88 Actualitzar els discursos polítics vinculats a l'economia deslligant-los de la lògica del creixement i apropant-los a una visió més social.

89 Blindar la necessitat d'un ampli consens polítics i social per a l'acceptació d'inversions externes de gran abast en les que es prevegi un fort impacte territorial.

90 Incentivar a casa nostra el debat sobre l'ensenyament de l'economia que ja s'ha iniciat a altres països.

Tecnologia i ciutat (Júlia López)

91 Participació de la ciutadania

El moviment de les SmartCities es presenta com una oportunitat immillorable per implicar i engrescar els ciutadans en l'actuació de problemes urbans quotidians comuns de forma amena, ràpida i directa, usant els mateixos canals que usen habitualment.

L'auge de les tecnologies socials i de compartició, acompanyada de la creixent demanda de participació dels ciutadans en la participació activa en les decisions que afecten la seva vida diària juntament amb la maduresa de les xarxes socials que permeten interacció immediata entre els usuaris i l'evolució de tècniques avançades de mineria i visualització de dades en temps real, són factors clau en l'empoderament dels ciutadans que desitgen prendre responsabilitat personal en la creació i disseny de serveis (co-creació) i processos de presa de decisions (co-participació).

Finalment, és necessari facilitar el contacte entre els diferents actors implicats en la construcció de ciutat mitjançant actuacions tàctiques:

-Open data : obertura i accés directe (en temps real si possible i en formats oberts) de les bases de dades públiques per tal que tercers en puguin fer consulta / ús.

-Hackatons / Civichacking: creació d'espais virtuals i físics on els ciutadans i les empreses / emprenedors participin conjuntament del disseny i creació de serveis públics o d'interès públic.

Un exemple d'aquest tipus de projecte és Adopt-a-Hydrant, una iniciativa de la ciutat de Boston creada per ciutadans per fer front a una problemàtica de la ciutat on l'administració es veia incapaç de donar respostes: la inutilització dels hidrants de la ciutat durant les nevades d'hivern a la ciutat nord-americana. Mitjançant l'aplicació, un ciutadà podia "adoptar" un hidrant i fer-se càrrec del seu manteniment.

Un altre exemple a destacar és SmartCitizen, un projecte finançat a través de crowd-funding a través del FabLabBcn de l'Institut d'Arquitectura Avançada de Catalunya. El projecte consisteix en la manufactura d'una placa basada en el software obert Arduino que actua com a controlador d'una sèrie de sensors que controlen paràmetres ambientals. Aquestes plaques, instal·lades a les cases dels ciutadans, envien informació en temps real sobre temperatura, humitat, pol·lució i soroll, entre d'altres, a una plataforma de recol·lecció pròpia que agrupa i visualitza les dades creant mapes de forma col·laborativa.

92 Garantia de neutralitat / privacitat

Molts dels projectes Smart City es caracteritzen per la recol·lecció de dades massiva, dades que s'agrupen, s'analitzen i es visualitzen creant entorns facilitadors de presa de decisions. Quan aquesta recol·lecció de dades es fa directa o indirectament amb dades de ciutadans, cal garantir que aquesta recol·lecció es fa de forma anònima.

De la mateixa manera, cal assegurar que aquells ciutadans que voluntàriament no volen participar en els projectes de ciutat puguin tenir l'opció de no participar-hi.

D'aquesta manera, es fa necessari aprofundir en l'estudi dels nous rols derivats del control de la informació generada per les SmartCities desconeguts fins el moment (d'on es deriva una onada d'escepticisme envers la neutralitat dels projectes) per tal de garantir la privacitat i l'anonimitat dels ciutadans en la participació en els seus projectes de ciutat.

93 Ús d'estàndards oberts compartibles

L'ús de tecnologies i estàndards oberts en els projectes governamentals són essencials per a l'interoperabilitat i l'intercanvi d'informació entre plataformes de diferents administracions. En un entorn de creixent demanda i intercanvi d'informació per part dels ciutadans, l'ús de tecnologies obertes no és només necessària sinó essencial.

Els projectes de ciutat Smart City han de vigilar per establir estàndards a nivell mundial, de tal manera que la construcció dels nous models de ciutat es faci en una base tecnològica neutra i basada en codis oberts reutilitzables per altres ciutats i ciutadans.

Un exemple d'aquest tipus de projectes és la plataforma Sentilo, la plataforma tecnològica de la ciutat de Barcelona per a la recol·lecció comuna de dades provinents de sensors i actuadors diversos de la ciutat. La plataforma, construïda en codi obert, està disponible per a la descàrrega (a través de la web i també de Github) per aquell ciutadà que hi vulgui interactuar o aportar o aquella ciutat que vulgui usar-la.

Diàleg 6. Ètica en l'urbanisme i l'ordenació del territori

Moderador: Antonio Font

Relator: Albert Cortina

Objectiu: Aproximar-se a la noció de “be comú” o de “l'interès públic” aplicat a l'urbanisme i l'ordenació del territori, en l'actual situació de canvi d'època, i afirmar l'existència d'uns valors i uns principis ètics a les nostres disciplines que regeixin els nous instruments i les noves formes de participació democràtica en la gestió de les transformacions urbanes i territorials.

Plantejament

Partim de la base que l'interès general és un concepte molt invocat i poc definit.

En l'actual situació de canvi d'època, amb una societat de minories, fragmentada i de visions contraposades, on es multipliquen els interessos parcials als quals els poders públics han de respondre com un agent imparcial, i en la qual els governs actuals són relativament independents ja que han deixat de ser plenament sobirans, es fa imprescindible l'afirmació d'uns valors i uns principis ètics que permetin una opinió pública i una pràctica professional, tècnica i política a favor dels menys afavorits, en el marc d'unes ciutats i uns territoris més eficients, mes sostenibles i mes justos socialment.

Tant la Llei del Sòl estatal com la Llei d'Urbanisme catalana, contenen molts principis generals que responen a la noció d'interès general o públic, però a la vegada els drets i deures responen a una noció d'interès particular, sense que hi hagi mecanismes per a discernir la prevalença d'uns sobre els altres en cas de conflicte.

Aplicat a l'urbanisme, el bé comú pot considerar-se com el conjunt de béns i serveis que han de contribuir a l'assoliment de les condicions que garanteixin els drets fonamentals de les persones i la seva justa distribució espacial, més enllà de restringir-lo al compliment d'uns paràmetres urbanístics que garanteixin la no pèrdua de superfície d'una determinada clau urbanística.

Observem que la preocupació per l'ètica no és només una qüestió d'actualitat degut a la corrupció política i financera, la crisi econòmica, la pèrdua de legitimitat de les institucions o la mutació dels sistemes de valors, sinó que correspon a un moviment cultural i intel·lectual de fons que presagia l'adveniment d'un nou cicle de desenvolupament de la humanitat, en el qual el factor ètic serà el generador del pensament, de l'acció i de les relacions de convivència dins i fora de les organitzacions.

Finalment, es constata la necessitat de trobar nous instruments per un urbanisme i una ordenació del territori que ja no pot basar-se en la generació de plusvàlues per a la construcció de la ciutat pública ni en el paradigma hegemònic del creixement, aplicant nous principis des d'una lògica del desenvolupament sostenible per generar valor, i innovant en les formes de participació democràtica des de baix (*bottom up*) en la construcció dels instruments de govern (plans, lleis, reglaments...) i en la gestió de les transformacions urbanes i territorials.

Propostes

1 **Recuperar** un pensament utòpic, respecte a la ciutat i el territori, que permeti estructurar un discurs ètic coherent.

2 **Reivindicar** l'urbanisme com una funció pública al servei de les persones i no dels interessos particulars.

3 **Aprofundir** en una definició simplificada del bé comú, fonamentada en conceptes qualitius i no quantitius.

4 **Incloure** la consideració dels béns i dels serveis ambientals i culturals dels territoris i de les ciutats en el concepte de bé comú.

5 **Adoptar** els principis i valors que proposa l'economia del bé comú, buscant al mateix temps fórmules per tal de reforçar la cohesió social i reduir les desigualtats.

6 **Incorporar** els principis generals que informen l'urbanisme i l'ordenació del territori com un deure de l'administració de respectar-los i aplicar-los en la seva tasca de planificació i execució urbanística, condicionant de forma limitativa, si és el cas, els drets que actualment es reconeixen als propietaris del sòl.

7 **Vetllar** per una acció política i una pràctica tècnica que incorpori la responsabilitat sobre cada ciutat i cada territori més enllà dels seus límits administratius, per minimitzar els efectes negatius del seu desenvolupament i benestar comú, reduint la demanda quan aquests efectes negatius no es puguin compensar i calculant periòdicament la seva petjada ecològica.

8 **Corregir i millorar** els instruments que conté la legislació urbanística vigent per a operacions de regeneració urbana, a fi de fer possible que aquestes actuacions no es desestimïn pel fet que no comportin beneficis econòmics.

9 **Trobar** un sistema de governabilitat que vetlli per la justa distribució dels recursos que genera la pròpia ciutat.

10 **Fer** que els objectius d'eficiència i equitat, vagin acompanyats de la màxima transparència, facilitant una explicació clara i sistèmica de les decisions adoptades, enfortint la bona governança a través d'una efectiva rendició de comptes per tal de legitimar la discrecionalitat administrativa dels que exerceixen el poder en nom dels ciutadans.

11 **Establir** un marc de responsabilitats compartides en les actuacions d'ordenació urbana i territorial, que integri les sensibilitats política, econòmica, social, i mediambiental i trobar els instruments i estructures d'interlocució de generació de capital social i cultural.

12 **Repensar i reformular** els principis de participació ciutadana garantint que el model d'ordenació del territori i urbanístic neix de la voluntat dels ciutadans de configurar models de transformació urbana que enforteixin i millorin la qualitat de vida social i ambiental dels ciutadans i que no responen a interessos particulars merament mercantils i especulatius.

Diàleg 7. Participació ciutadana

Moderadors: Joan Subirats

Relator: Joan Barba

Objectiu: Davant l'afebliment dels poders públics i els riscos de deixar l'ordenació del territori en mans del sector privat, cal cercar mecanismes per definir i gestionar el territori col·lectivament.

Plantejament

Amb la crisi i les polítiques d'austeritat la ciutadania està tornant a guanyar protagonisme, fet que s'explica tant per la "retirada" dels poders públics com per l'estancament d'uns agents privats que, en algunes parts del territori, han deixat de liderar les transformacions urbanes i territorials. Davant d'aquest escenari identifiquem dues grans tendències: l'emergència de pràctiques territorials d'innovació social al marge dels poders públics i el ressorgiment de noves pràctiques de govern del territori amb lògiques de mercat. Sembla ser que allà on el mercat no hi arriba és on es permet l'emergència de pràctiques territorials socialment innovadores. Tanmateix, allà on es pot continuar produint acumulació de capital, aleshores s'aprofita la retirada dels poders públics per desenvolupar nous espais de negoci, ja sigui amb promocions urbanístiques com Barcelona World o amb la mercantilització de béns comuns com l'aigua, l'energia o el transport públic. Veurem, per tant, si les noves pràctiques de naturalesa comunitària són només un miratge mentre dura la inactivitat de l'Estat i del mercat o si, per contra, es consoliden com a alternatives de gestió a mig i llarg termini.

Si un element és propi de qualsevol territori és l'elevada complexitat que es deriva dels múltiples interessos que hi ha sobre els seus recursos. Uns recursos, inclòs el sòl, que són, per definició, limitats. En aquest nou escenari que estem vivint la complexitat augmenta i els riscos es multipliquen. Entenem que el gran repte que tenim, com a societat, és el de definir i gestionar el territori col·lectivament ja que davant l'afebliment dels poders públics els riscos socials de deixar l'Ordenació del Territori en mans del sector privat són massa grans. Cal veure, doncs, com activar la comunitat per avançar cap a noves formes col·laboratives d'ordenació, planificació i gestió territorial que posin a la societat civil en el centre de la qüestió.

Emergeixen així noves oportunitats i noves possibilitats tant des de l'òptica dels poders públics com des de la lògica de la societat civil.

Propostes

Els reptes dels poders públics:

1 Recuperar una visió estratègica sobre el territori. Sembla ser que en aquesta nova etapa les administracions públiques estan deixant d'utilitzar instruments de planificació estratègica i actuen cada cop més a partir de projectes concrets, sovint a partir de la demanda de les noves ofertes d'inversió privada. Si volem que la ciutadania jugui un rol de centralitat en l'ordenació, la planificació i la gestió del territori i si volem, a més, que aquesta respongui a un interès

col·lectiu i no pas a uns interessos privats, aleshores cal que els poders públics recuperin una visió estratègica sobre el territori.

2 Ser molt selectius amb les formes de participació per invitació de les institucions públiques. Incorporar a la ciutadania en l'ordenació, la planificació i la gestió territorial és clau tant des del punt de vista de la diagnosi de la situació present com des del punt de vista de la creativitat de les solucions i la viabilitat de la seva implementació. La bona planificació necessita de la participació de la ciutadania. O, en altres paraules, la participació hauria de convertir-se en una garantia per a l'èxit de la planificació. Tanmateix, per evitar el fracàs en les iniciatives de participació per invitació caldrà ser molt selectiu a l'hora de decidir quan i com s'impulsa un procés d'aquestes característiques. En aquest sentit, cal tenir present que no tots els territoris són iguals i que, per tant, caldria promoure la participació institucional a partir de les necessitats, les demandes i les característiques del teixit social de cada territori.

3 Repensar les formes de participació institucional en la planificació i la gestió del territori i dels seus recursos. Davant el fracàs dels mecanismes de governança participativa impulsats per diverses administracions públiques abans de la crisi cal pensar noves fórmules per implicar a la societat civil en els processos de planificació i transformació territorial. Per avançar en aquesta qüestió caldria tenir en compte els següents elements:

- Les institucions públiques han de ser conscients de l'evolució de la societat. Els nous instruments de participació institucional han de ser prou flexibles com per adaptar-se als canvis i incorporar a la gran diversitat de nous actors que estan emergint.

- Internet ha esdevingut una nova arena per a la política. Cal tenir-ho en compte a l'hora de promoure noves pràctiques participatives, reduint les estructures i les organitzacions d'intermediació i avançant cap a lògiques de democràcia directa. Al mateix temps, les administracions han de desenvolupar eines per realitzar una escolta activa de la xarxa.

- Els nous formats de participació, tanmateix, no es poden limitar a les lògiques agregatives de la democràcia directa. No s'haurien d'abandonar els espais de diàleg i deliberació, ans al contrari. En aquest sentit, instruments com el debat públic francès poden ser bons exemples a tenir en compte, especialment pel que fa a determinades intervencions urbanístiques i territorials (noves infraestructures, transformacions urbanes, etc.)

- Serà clau que les administracions públiques recuperin la confiança dels ciutadans en els nous processos participatius, fet que només es pot aconseguir a partir de la implicació de les organitzacions de la societat civil en el seu disseny, la claredat en els objectius, el compromís amb els resultats, el seguiment dels mateixos i, sobretot, buscant fórmules que permetin que la ciutadania s'apropii d'aquestes iniciatives.

- Cal tenir present que cada cop més la ciutadania tendeix a implicar-se més en aquelles formes de participació que els atorga capacitat d'agència. En aquest sentit cal superar la participació institucional orientada només a donar veu als ciutadans i incorporar, també, mecanismes de democràcia implementativa o de coproducció de polítiques públiques, tal i com es detalla en el següent punt.

4 Promoure la coproducció en les polítiques urbanes i territorials i facilitar les pràctiques socialment innovadores. A banda de la necessària reinvençió dels mecanismes de participació promoguts per les institucions públiques, caldria potenciar les pràctiques socialment innovadores com a instrument per abordar els problemes territorials col·lectivament i

des de la col·laboració. Algunes de les accions que podrien dur a terme els poders públics per avançar en aquesta direcció són les següents:

-Adaptar el marc legal a aquest nou escenari per tal que les pràctiques d'innovació social i de coproducció de polítiques públiques siguin viables i es puguin desenvolupar amb garanties, tant per part de l'administració pública com per part de les organitzacions de la societat civil.

-Reconèixer i posar en valor les experiències d'innovació social presents en un determinat territori. Desenvolupar catàlegs d'experiències a diferents escales territorials que permetin conèixer i descriure tot el que està fent la societat per donar respostes a qüestions de naturalesa col·lectiva seria un primer pas per avançar cap a un nou escenari on les polítiques públiques siguin coproduïdes entre les institucions públiques i les noves institucionalitats sorgides des de la societat.

-Un cop reconegudes i valoritzades aquestes iniciatives, les institucions públiques haurien de buscar, si fos necessari, fórmules per recolzar-les i ajudar a millorar-les. Davant les iniciatives que sorgeixen des de baix i que aporten solucions des de la lògica de la gestió tant de béns i serveis territorials com de recursos naturals, els poders públics haurien de jugar un rol facilitador, sempre i quan entenguin que aquestes experiències són compatibles amb la seva visió estratègica de cap on ha d'avançar un determinat territori.

5 Promoure un canvi en la cultura administrativa. Per transformar les formes de relació entre l'administració i la ciutadania en les polítiques urbanes i territorials cal un canvi cultural profund dins de l'administració, tant a nivell tècnic com a nivell polític. Cal, doncs, un esforç pedagògic molt gran, amb programes de formació per a tècnics, professionals i polítics. I, sobretot, cal una voluntat política molt clara i definida per avançar en aquesta direcció.

Els reptes de la societat civil organitzada:

6 Convertir les experiències d'innovació social en noves institucionalitats socials que tant puguin col·laborar com conflictuar amb les institucions públiques. Si la innovació social ha d'esdevenir una nova forma, més o menys majoritària, de gestió del territori, cal crear noves institucionalitats, al marge dels poders públics, per a la realització d'aquestes funcions. Aquestes noves institucionalitats col·lectives, que s'haurien d'ocupar de la gestió de recursos comuns, podrien actuar amb diferents graus de col·laboració amb les institucions públiques (gestió conjunta, cessió d'espais, custòdia, etc.), podrien actuar també al marge de l'administració pública (auto-gestió) o, fins i tot, podrien mobilitzar-se en contra del model de gestió territorial impulsat pels poders públics tot plantejant models alternatius.

7 Realitzar un canvi d'escala en les experiències d'innovació social. Un dels reptes de les noves pràctiques d'innovació social és el d'anar més enllà del cas concret i tenir capacitat d'incidir a una escala superior. Aquesta escalabilitat es pot donar tant aconseguint un impacte que superi el de l'experiència puntual (nous imaginaris col·lectius, nous discursos, incidència en les polítiques públiques, etc.) com a partir de l'extensió i/o la replicació de l'experiència puntual.

8 Gestionar el creixement de les experiències d'innovació social. Davant un possible escenari de creixement de les experiències d'innovació social, tant pel que fa al seu nombre com pel que fa a la seva escala d'impacte, sorgeixen nous reptes molt significatius:

-El repte organitzatiu: articular noves formes organitzatives en un escenari de creixement.

-El repte connectiu: la possibilitat de generar espais de confluència que connectin lluites socials i experiències d'innovació territorial.

-El repte polític-institucional: valorar quina és la proposta política, si és que n'hi ha, que sorgeix de la innovació social, com es pretén incidir en les institucions públiques i quin paper volen jugar aquestes iniciatives en la gestió del territori.

Diàleg 8. Forma urbis: reptes, processos i tendències del desenvolupament urbà

Moderador: Sebastià Jornet

Relator: Albert Cortina

Co-relatora: Àngels Gil-Vernet

Objectiu: Obrir un debat al voltant del creixement urbà, entès no sols com a extensió, sinó també des la perspectiva de la transformació dels teixits obsolets i del seu potencial de regeneració.

Plantejament

Els responsables del grup posen de relleu la necessitat d'abordar la reflexió proposada des de perspectives generacionals diferents, de manera que es puguin construir dos discursos independents. Per tant, el grup de diàleg s'estructurarà en dos guions paral·lels responnent a les dos generacions per ells representades.

Grup 8.1: coordinat per Sebastià Jornet / Àngels Gil-Vernet

El primer grup pretén recollir la visió de l'experiència. Tant pel que fa al coneixement profund de la disciplina urbanística, des de les seves diferents vessants disciplinars, com des de la trajectòria professional.

Grup 8.2: coordinat per Xavier Matilla

Complementàriament, el segon grup proposa obrir el diàleg a joves urbanistes que tot just han iniciat la seva trajectòria professional. Com a generació, tenen el repte de construir col·lectivament un discurs propi i poden oferir una nova perspectiva d'aproximar-se i pensar la ciutat i el territori, que sobreposant-se als tòpics heretats proposi explorar quines han de ser les formes contemporànies de la ciutat real, menys captiva del passat i de determinades pràctiques habituals, i per tant amb capacitat d'oferir propostes de caràcter radical i experimental.

Propostes

Grup 8.1.

1 El temps més lents de les transformacions futures. Les nostres ciutats dels propers 20 anys canviaran molt menys del que han canviat en aquests temps passats. Es tractarà més de mantenir i rehabilitar el que ja tenim, que no pas fer de nou. La construcció de la nova "forma urbis" de les nostres ciutats serà un procés seqüencial molt més lent que el que ha passat fins ara. La ciutat es construirà més "parcel·la a parcel·la" que no pas per sectors per sectors de desenvolupaments complets. Un urbanisme més de "gota a gota" que de reg per inundació de grans inversions en nous projectes i infraestructures. Una ciutat construïda "gota a gota" que comporta una inversió molt més mesurada en la quantitat de recursos econòmics a invertir i amb una major garantia del retorn d'aquesta inversió a realitzar.

2 El tipus d'actuacions: reciclar abans que estendre. La consciència que en tot aquest temps passats hem consumit molt més sòl que el que necessitàvem junt a la importància del sòl com un bé escàs i no recuperable un cop s'ha transformat del seu estat rural en urbà, comporta posar una major atenció en la ciutat i en la forma urbis existent abans que en el consum de nou sòl. Es tractarà en el futur de fer més ciutat dins de la ciutat, de reciclar allò que ja ha estat utilitzat anteriorment, de reutilitzar el sòl i la ciutat que ja existeix, optimitzant, intensificant i millorant la qualitat de fet urbà actual.

Respecte les actuacions de reciclatge urbà i en atenció a la diferent naturalesa de les actuacions a realitzar, es pot establir una certa taxonomia d'aquets tipus d'intervencions, associada a la identificació de diferents tipus d'àrees i problemàtiques de la ciutat actual i la seva transformació i per les que es requeriria un tipus d'instrument específic que ajustés drets i obligacions en funció dels objectius a assolir. En base a això podem establir cinc grans grups d'àrees dins del reciclatge urbà:

2.1. Àrees d'especial atenció (AEA). Es corresponen amb els barris febles, els centres històrics, els polígons d'habitatge massiu, les àrees suburbanes, els que la llei de barris a Catalunya identificava. Barris on viu gent i en els que es concentren conflictes urbanístics i socials. En els que és del tot necessària l'actuació intensa i transversal de l'urbanisme.

2.2. Àrees de remodelació urbana (ARU). Es corresponen amb les àrees ja clàssiques del que es pot entendre per una remodelació interior de la ciutat, on el que cal substancialment es reordenar el buit urbà de a la ciutat i on les despeses d'urbanització és limiten bàsicament a la obra urbanitzadora, ja que habitualment no hi ha indemnitzacions ni trasllats significatius que tractar en la nova ordenació.

2.3. Àrees de completament o reompliment (ACR). Es corresponen amb el que podríem anomenar els alvèols urbans, on cal omplir amb elements o aprofitaments de la mateixa naturalesa que ja existeix: habitatges, activitats ... I en els que sovint encara resten obres d'urbanització pendent i/o cessions de sistemes de sòls públics. Són espais de la ciutat a mig consolidar i mig consolidats, amb algunes peces de sòl pendents d'edificar, que s'entremesclen entre les altres edificacions ja executades. En general es corresponen amb el que podríem anomenar actuacions de dotació

2.4. Àrees de transformació d'usos (ATU). Es correspon amb àrees on el que es tracta es de canviar substancialment la realitat i destí dels usos actuals per uns nous usos. Aquest és l'apartat més complex i més ampli del reciclatge urbà, ja que en el mateix hi poden tenir cabuda diferents subtipus d'actuacions:

- Àrees d'oportunitat de noves funcions (AOF). Són antics espais industrials obsolets, substancialment buits d'activitat que ja ha cessat el seu funcionament i en els que es adequat plantejar un nou marc d'ordenació i usos. En aquest cas les despeses d'urbanització corresponen a l'obra urbanitzadora i a les edificacions existents

- Àrees de transformació seqüencial (ATS). Es corresponen amb àmbits plens d'usos i activitats, en els que per localització i posició urbana i territorial es possible preveure en el futur, una transformació del que avui hi ha, però que no es pot realitzar per les elevades despeses d'indemnització d'activitats. Són aquests sectors que en podríem dir de avui no, però demà segur que sí, i en els que caldria establir un marc de referència

que incorporés aquesta potencial transformació seqüencial del teixit urbà consolidat. Es corresponen amb àrees que podríem considerar de reprogramació i que en part es poden assimilar a les àrees de dotació ja descrites anteriorment.

2.5. Àrees de centralitat significativa (ACS). Finalment aquestes àrees es corresponen amb actuacions concentrades de noves centralitats, amb barreja significada d'usos i activitats i que s'identifiquen amb grans projectes singulars del projecte de ciutat. Venen a ser les noves àrees de centralitat en un municipi. Sectors de caràcter marcadament públic, amb ordenacions complexes i intensitat d'usos, funcions i arquitectures en un mateix espai

3 Sostenibilitat i paisatge, dos elements claus en la nova configuració de la forma urbana. La declaració Brundtland de les nacions unides l'any 1987 respecte el desenvolupament sostenible i la signatura del conveni del paisatge de Florència l'any 2000, han de ser dos elements claus en la construcció de la forma urbana del nostre futur. En el primer cas perquè a la definició ja coneguda del desenvolupament sostenible, afegeix de manera explícita la necessitat del recolzament en tres grans pilars de la producció de les nostres ciutats: l'econòmic, el social i l'ambiental i la presa en consideració d'aquests tres pilars en totes les escales i en tots els instruments de planejament i de la configuració de la forma urbana ha de comportar i comportarà canvis significatius en la forma de les nostres ciutats. En el segon cas, entenent el paisatge com un element fonamental del benestar individual i social que cal protegir-, gestionar i planificar; reconeixent que, el paisatge és un element molt important de la qualitat de vida de les poblacions, i que el paisatge contribueix a elaborar les cultures locals essent un component fonamental del patrimoni cultural que ajuda a consolidar la identitat europea i local.

4 Del món vegetal al món digital. La revolució tecnològica amb una capacitat sense límits de manipular dades, informació i continguts comportarà un canvi en l'instrumental idoni per la presa de decisions: lloc, ciutat i territori estan en una mateixa escala de planejament i de concreció del projecte que ha de donar forma a les nostres ciutats i el territori (i això va molt més enllà dels territoris i les ciutats smart). Tot ja és molt més transversal i interrelacionat. L'instrument no està ja directament lligat a l'escala de la intervenció, ni l'escala de la intervenció té una correspondència directa amb l'objecte del que cal projectar. Estem immersos en un món de decisions molt més matricials que escalars i aquest nou context tecnològic i post industrial comporta que allò local i allò global estan dins d'un mateix tauler i en una mateixa escala de presa de decisions.

5 L'aposta per la ciutat compacta, diversa i complexa. De la ciutat funcional preconitzada pel moviment modern i de l'ordre obert de les arquitectures, massa sovint enteses com objectes isolats, autistes i sense el necessari compromís urbà que els hi correspon en el lloc que s'insereixen, l'aposta per la nova forma urbana que preconitzem, i que no en pot ser altra, passa per l'assoliment d'un tipus de ciutat que integri aquest tres grans qualitats: compacitat, diversitat i complexitat, un repte gens fàcil d'aconseguir ja que la preconització de la ciutat racionalista que apostava per la divisió de les funcions a dins de la ciutat com un gran repte de la nova urbs, ha comportat també una certa especialització de la mateixa ciutat i els seus operadors, de forma que ja no existeixen operadors complexos i per tant la ciutat es va convertint en un mosaic de funcions sovint prop unes de les altres però difícilment barrejades en un mateix projecte urbà. Altrament en tot aquest temps democràtic també han sofert profunds canvis alguns paradigmes de fa ja més de quaranta anys, passant per exemple d'una

legislació que preconitzava una densitat màxima en els creixements extensius a la ciutat no superior a 75 habitatges per hectàrea, a una legislació ja més recent com la de les àrees residencials estratègiques que, sota el principi de l'optimització del sòl com un bé escàs establí una densitat no inferior a 50 habitatges per hectàrea per aquests mateixos creixements. Una compacitat que no té una relació directa amb la densitat ja que a la major intensitat de la arquitectura infereix una noció de distància correcta entre les parts de forma que també han canviat alguns dels paradigmes de que la ciutat quan més pública és més bona (tal com es volia als inicis de l'època democràtica) a uns postulats on la qualitat del lloc i la configuració d'espais més intensos han desplaçat al valor per se de la major quantitat d'espai lliure en les nostres ciutats. I totes aquestes consideracions, de major dificultat projectuals en la seva resolució, tindran a ben segur una major incidència respecte la forma urbis de les nostres ciutats que es configuraran en els pròxims temps.

Grup 8.2.

6 Recuperar un concepte adequat de “forma urbana”. La forma urbana és el resultat dels processos que intervenen en la ciutat i el territori, i visualitza els valors que hi intervenen. En aquest sentit, cal entendre el concepte de “forma urbana” vinculat a tots els factors i condicionants de caràcter físic i espacial que conformen les ciutats i els territoris.

7 Fomentar el sentit col·lectiu de la forma de la ciutat. La forma urbana ha estat segrestada per lògiques economicistes vinculades a la producció i intervenció en la ciutat. Aquest fet ha generat i imposat un procés de desregulació i estandarització urbana vinculat al paradigma de la viabilitat econòmica, oblidant que l'objectiu fonamental de la pràctica urbanística hauria de ser millorar la qualitat de la vida de les persones. Malgrat la forma urbana hagi estat al servei de processos de control polític i poder econòmic, continua sent un factor clau de la defensa del projecte col·lectiu de la ciutat. La desregulació de la forma urbana condueix a la individualització i mercantilització dels processos urbans. Per tant cal, projectar i regular la forma urbana com a defensa del projecte urbà col·lectiu i en contra de la individualització i mercantilització dels processos urbans.

8 Mantenir una visió integral del funcionament i forma de les ciutats i els territoris, és a dir, entendre les diferents realitats urbanes i territorials d'una manera equilibrada, sense discriminacions i distincions de condició social i/o econòmica respectant les identitats comunitàries existents.

9 Establir objectius de reequilibri i redistribució econòmica i social en el disseny i projecte dels processos de millora urbana.

10 Revisar urgent i seriosament els indicadors i mecanismes de diagnòstic urbà. Els estàndards urbans que històricament han permès establir els objectius “públics” però que en aquests moments com a factor únicament quantitatiu són obsolets i insuficients. Cal incorporar en el diagnòstic criteris d'informació relacional entre totes les disciplines i àrees de coneixement que conflueixen en la realitat urbana i social. Cal construir els processos que permetin construir una nova visió de la ciutat i el territori des de la ciutadania cap als tècnics.

11 Intervenir en la ciutat d'acord als ritmes i temps adequats als processos socials i no econòmics. La ciutat no és només dimensió física. Per tant, cal que els processos d'intervenció es programin d'acord a les capacitats i ritmes de construcció social de la mateixa.

12 Reclamar la intervenció i iniciativa pública en els processos de millora de la ciutat com a mecanisme que ha de garantir la traducció de les necessitats col·lectives en acció política.

13 Exigir la màxima transparència de les institucions públiques i els organismes amb competències urbanístiques de manera que el control i intervenció en la ciutat no es continuï produint d'una manera opaca i s'estableixin les garanties suficients per què la ciutadania interessada pugui visualitzar i comprendre els processos, els instruments i les motivacions.

Diàleg 9. Ruralitat i urbanitat: nous reptes pel territori català al segle XXI

Moderador: Ignasi Aldomà

Relator: Ignasi Grau

Objectiu: Cercar una mirada actual i més respectuosa vers l'espai agrari i rural de Catalunya, incorporant aportacions dels ens socials i dels ens institucionals d'aquest àmbit.

Propostes

1 Elaboració d'una Llei del sòl agrari que incorpori una estratègia alimentària i el valor dels espais agraris.

2 Elaboració d'un mapa d'espais d'interès agrari des del punt de vista del proveïment alimentari i que contempli especialitzacions productives.

3 Facilitar l'accés a la terra als nous pagesos a través de diversos instruments (intermediació pública, banc de terres, intermediació pública...).

4 Tenir en compte els aspectes agronòmics del sòl en la planificació territorial.

5 Elaborar una estratègia alimentària que contempli les necessitats del propi proveïment de boca i l'abastament de l'agroindústria, en particular de la cadena ramadera:

- Fomentar el model cooperatiu.

- Fomentar la indústria agroalimentària lligada a les produccions locals.

- Facilitar la implantació de noves activitats relacionades amb la transformació de productes agraris a través de l'agilització i simplificació dels tràmits, facilitats per activitats artesanals alimentàries, implantació de la transformació a la finca...

6 Preservar l'agricultura familiar i les agricultures alternatives:

- Artesania alimentària i circuits curts de comercialització.

- Promoure la custòdia del territori per al desenvolupament de l'agricultura en espais naturals.

- Fomentar la presència del món agrari dins de les ciutats: horts urbans, productes de proximitat.

7 Priorització adequada (necessitats bàsiques, costos,...) de les obres i serveis a desenvolupar en el medi rural i de les inversions corresponents.

8 Obrir els projectes d'implantacions energètiques a la participació de les comunitats locals, per tal d'assegurar un impacte econòmic satisfactori per a les àrees rurals.

9 Desenvolupar serveis de transport adequats per aconseguir una bona mobilitat (flexibilitat d'usos, serveis a la demanda,...).

Diàleg 10. Turisme: risc o oportunitat

Moderador: Ricard Pié

Relator: Isabel Crespo i Josep Maria Vilanova

Objectiu: Reflexionar sobre les possibilitats de convertir el turisme en un actiu en favor del territori, en una activitat amb capacitat per revitalitzar, rehabilitar i recrear els nostres paisatges.

Plantejament

Les vacances pagades van ser una conquesta social i el turisme, un reconeixement del dret a viatjar i conèixer als altres. El turisme és una de les activitats econòmiques més importants del món i la única que suporta la crisi relativament bé. Actualment, l'activitat turística a Catalunya suposa el 12% del PIB i el 15% de la població activa. El turisme és un gran negoci per les activitats que genera entorn a l'allotjament, el viatge i l'oci, però també un motor pel sector immobiliari. La reflexió sobre aquest fenomen és important no solament per raons econòmiques sinó també per les repercussions territorials i urbanes que comporta.

En el debat urbanístic, se senyala al turisme com un dels responsables de les desfetes territorials i urbanístiques del país. Durant els darrers anys, el turisme s'ha contemplat com un risc més que com un actiu econòmic i social. L'objectiu d'aquest diàleg ha estat reflexionar sobre el turisme com a motor per revitalitzar, rehabilitar i recrear el territori i ciutats.

El "Pla estratègic de turisme de Catalunya 2013-2016" assenyala que el model turístic català se suporta principalment en la qualitat i atractiu dels paisatges: la costa, la ciutat i el interior. L'objectiu d'aquest diàleg ha estat repensar les estratègies a desplegar en cadascun d'ells per transformar l'actual controvèrsia en un diàleg, en una oportunitat per refer el territori.

El primer és el de la costa, el turisme de sol i platja, el punt de partida del turisme català que, malgrat els problemes d'esgotament que té, continua sent el primer atractiu turístic del país. El segon és el de la ciutat, amb Barcelona al davant, una metròpoli que en un període relativament curt s'ha situat entre les primeres destinacions urbanes d'Europa, i el tercer, el turisme rural i de muntanya que, encara que té un pes relativament petit, és una oportunitat molt important per mantenir i millorar els territoris rurals.

La qüestió que més ha preocupat en aquest diàleg ha estat discutir sobre les repercussions d'aquest fenomen en el territori i la ciutat i sobre les raons del divorci entre l'ordenació del territori i la planificació turística. En definitiva, sobre l'ús responsable del territori com a atractiu i suport del turisme, d'un turisme en el que el resident, el ciutadà, sigui el primer en poder-lo gaudir i el turista, el ciutadà temporal, en participar-hi.

Propostes

1 Cal incorporar la qüestió turística en el planejament territorial i urbanístic, ja sigui per preparar el territori per a un possible ús turístic, ja sigui per millorar i regenerar els territoris turístics consolidats.

2 Els instruments de planejament urbanístic i territorial actual no són suficients per afrontar l'ordenació espacial del turisme. El planejament territorial i urbanístic tradicional està preparat per afrontar els reptes del sector immobiliari però no té la fórmula per incidir en el funcionament del sector turístic. Cal adoptar i buscar noves formes d'ordenació. Cal cercar instruments de planificació territorial turística que conjuguin el planejament territorial i l'estratègic turístic.

3 Cal animar a les diferents administracions locals a que superin la rigidesa dels seus planejaments només locals que dificulten i posen en perill el consens i el planejament integral de tot el territori.

4 Cal garantir un ús sostenible dels recursos territorials turístics: el territori, el lloc, és el principal actiu de l'activitat turística. Es imprescindible impulsar estudis i informes que avaluin de forma sistemàtica l'ús correcte dels recursos.

5 Cal regular i prohibir, si és el cas, certes activitats turístiques quan els límits de la capacitat de càrrega ho estimin necessari. Caldrà doncs desenvolupar coneixement per identificar quins són els indicadors més adients per establir els límits i aprofitar l'ús de les noves tecnologies per monitoritzar les activitats turístiques.

6 Cal una revisió unificada de tot el planejament de la costa turística catalana que estructurï el litoral com una xarxa múltiple, diversa i equipada per la millora del turisme i la integració dels processos de transformació urbana que hi ha en curs. Cal que la costa superi les seves debilitats congènites -comunicacions, instal·lacions, densitat- i recuperi les seves condicions ambientals i paisatgístiques mitjançant processos de renovació i recuperació del litoral.

7 Cal utilitzar els instruments possibles al nostre abast com l'actual taxa turística per realitzar actuacions que permetin apaivagar el creixement de les despeses turístiques en determinats serveis.

8 Cal aplicar la fiscalitat urbana d'una forma més eficient per garantir la protecció del patrimoni.

9 És precís incorporar la governança turística i això comporta incorporar a la població local, a la societat civil, en els ens de gestió turística. En el cas de la ciutat de Barcelona cal que Turisme de Barcelona incorpori a les associacions de veïns i altres agents socials.

10 Cal preservar, a través del planejament urbanístic i l'ordenació territorial, sòl per a un possible ús turístic, identificant aquells espais que tenen condicions per acollir-lo.

11 En els propers anys, especialment en espais d'interior, augmentarà la mobilitat recreativa, no obligada, afavorida per la intensificació del lleure de proximitat. Per aprofitar aquests canvis cal que es resolguin les deficiències que hi ha en equipaments i serveis, senyalització turística, suport al desenvolupament local, etc. És a dir invertir en allò que pot servir per facilitar la convivència i el gaudi compartit entre residents i turistes.

12 Les actuacions urbanístiques han de prioritzar la millora de la qualitat de vida dels residents. El turisme ha de ser una actuació dirigida principalment a la participació dels visitants en el lleure del resident i el gaudi de les singularitats del lloc.

Diàleg 11. Polítiques de sòl i habitatge: la dimensió territorial, social i econòmica dels reptes de futur

Moderador: David Mongil

Relator: Montserrat Mercadé, Elisabet Sau i Joan Badia

Objectiu: Treballar en la reformulació o l'evolució de les línies d'actuació que han d'articular les polítiques de sòl i habitatge dels propers anys, les quals s'han vist especialment afectades per l'actual context de crisi econòmica i financera (tant pública com privada), d'agudització de la pobresa i de pèrdua generalitzada de poder adquisitiu i d'enfonsament del sector immobiliari.

Plantejament

Cal reforçar la dimensió social de la política d'habitatge sobre la base del concepte i la regulació del "Dret a l'Habitatge", la qual cosa va molt més enllà de la configuració d'una política assistencial per atendre als col·lectius amb majors dificultats, malgrat que indubtablement, i més en el context actual, són els destinataris prioritaris de dita política.

La política d'habitatge ha d'estar coordinada, però no subordinada, al tractament de la problemàtica econòmica-financera relacionada amb l'habitatge i al necessari impuls a la modernització del sector de la construcció. En aquest sentit sembla cabdal identificar sinergies entre els dos aspectes.

No podem parlar de l'existència d'una política d'habitatge sòlida, consolidada i suficient quan els recursos destinats al seu impuls no solament han estat molt baixos sinó que cada vegada més són menors. En aquest sentit, sembla cabdal augmentar i fer més estables els pressupostos i la inversió destinada a la política d'habitatge.

Seria recomanable impulsar processos i mecanismes de diàleg i consulta social sobre quin rol concret ha de jugar la política d'habitatge en la societat catalana per tal d'assumir una postura de consens i evitar en la mesura del possible que el seu abast depengui en excés de la visió política dels diferents equips de govern.

Propostes

1 Atenció prioritària a les persones en risc o estat d'exclusió social residencial o amb molt pocs recursos, fent especial èmfasi en l'augment del parc residencial a preu assequible, especialment públic i de lloguer.

1.1 Focalitzar els recursos en les persones i unitats de convivència més vulnerables mitjançant:

- a) **El reforçament dels ajuts al pagament de l'habitatge adreçats a les persones que més els necessiten.**

b) La prioritització de les accions preventives i pal·liatives dirigides a evitar la pèrdua o degradació de l'habitatge.

c) El **tractament integral de les problemàtiques d'exclusió social-residencial**, coordinat entre els serveis d'habitatge i serveis socials, i exigint la **inclusió de tots els habitatges públics no qualificats com HPO en registres i fons d'habitatges socials**.

d) La destinació preferent dels parcs públics d'habitatge a població amb molts baixos recursos.

1.2 Augmentar el parc residencial a preu assequible, molt especialment públic i de lloguer, mitjançant:

a) L'optimització el patrimoni públic existent: manteniment i gestió del parc existent, residencialització d'edificis públics, permutes entre solars públics i habitatges vells privats; etc.

b) **L'ampliació dels parcs públics de lloguer no procedents de noves promocions d'habitatge assequible**: compra d'habitatges per al seu destí social mitjançant línies d'ajuts específics i avantatges fiscals, existència de fons públics mínimament estables destinats a l'exercici de l'opció de compra per part de l'administració dels HPO que acabin el seu període de qualificació obligatòria, etc.

c) La promoció de la rehabilitació pública del parc privat a canvi del destí social de l'habitatge, acompanyada quan sigui necessari de la concessió d'ajuts.

d) El manteniment d'unes borses de lloguer social que garanteixin la funció social dels habitatges que les conformen, tot i que han de continuar dirigint-se a unitats de convivència amb ingressos no molts baixos.

e) El reforçament de les noves formes de tinença o d'accés a l'habitatge (propietat compartida, propietat temporal, o el dret de superfície): anant més enllà del simple reconeixement legal de dites figures: establiment d'**ajuts, desgravacions fiscals o condicions de finançament especial a la transmissió o la promoció pública d'habitatges sota aquestes formules de tinença**.

f) L'establiment d'un **marc jurídic més clar i amb fortes vinculacions a la normativa sobre arrendaments urbans d'habitatge habitual als contractes "d'ús i habitació"** com forma d'atendre la necessitat o demanda habitacional de determinats col·lectius o situacions.

g) Malgrat que en l'actual context sembla difícilment viable engegar noves promocions d'HPO dirigides als col·lectius que més ho necessiten (lloguer social), seria recomanable establir **mesures que ajudessin a millorar la viabilitat econòmica de futures promocions d'HPO**: incentius fiscals, legalització de la possibilitat de promoure habitatges amb estructura i serveis comuns acabats on cada usuari pugui programar posteriorment quins acabats vol tenir (mantenint uns mínims nivells de qualitat), adopció de fórmules de cooperació o parternariat públic-privada, etc.

h) Malgrat que la SAREB no té vocació social, seria recomanable **articular vies per l'optimització d'aquest parc per tal d'augmentar el parc social assequible (cessions temporals gratuïtes o a preu taxat, drets de superfície sobre solars en favor de les administracions, etc.)** articulades en un model de geometria variable en funció del tipus d'actiu (habitatge, edificis, solars, sòl), de les seves característiques (grandària, tipologia, estat, ús, etc.) i de la seva localització, que facilités identificar quins actius tenen una major vocació de ser adquirits pel sector privat i quins serien susceptibles de ser aprofitats per l'augment del parc habitatge assequible.

i) Sembla imprescindible **fomentar l'ocupació a preus assequibles de part del parc vacant en mans de les entitats financeres que no formi part de la SAREB**: cessió temporal gratuïta o a un preu inferior al del mercat dels edificis o habitatges a les administracions per a la seva destinació social, incorporació a les borses de lloguer social, o fins i tot en alguns casos puntuals qualificació com HPO a canvi d'algun tipus d'avantatge fiscal.

j) Cal complementar aquestes mesures de foment amb l'aplicació activa i valent de **mesures per gravar i sancionar la desocupació permanent dels habitatges** aprofitant tant el marc legal vigent i el de probable aprovació a curt termini (futura llei de l'impost sobre els habitatges buits), així com les mesures d'intervenció administrativa de control del correcte estat dels edificis i habitatges.

2 Foment controlat i selectiu de la millora i manteniment del parc residencial, especialment dirigida a millorar la qualitat de vida de las persones:

2.1 Si la política d'habitatge s'ha d'entendre des d'una dimensió eminentment social sobre la base del concepte i la regulació del "Dret a l'Habitatge", sembla evident que **la finalitat de les iniciatives relacionades amb la rehabilitació, la renovació i la regeneració urbana ha de ser principalment millorar la qualitat de vida de les persones**, i de forma complementària millorar l'eficiència energètica del parc, generar llocs de treball o reforçar determinats subsectors econòmics.

2.2 Davant de la necessitat d'abordar de forma decidida la millora del nostre parc residencial els propers anys (per la seva antiguitat, per les dificultats de generar nou parc a preu assequible, per la importància de disminuir la despesa energètica, per prevenir la degradació de determinats sectors urbans, etc.), cal **desplegar mesures que compagin el control del compliment del deure de conservació dels edificis amb el foment del seu manteniment**. En aquest sentit:

a) És imprescindible realitzar una tasca decidida de **divulgació del deure de conservació i manteniment dels edificis i habitatges per part dels propietaris i dels avantatges econòmiques que poden estar associats a la millora dels edificis**.

b) Cal **fomentar la intervenció de l'administració d'ofici**, sistemàtica i preventiva, per garantir el deure de conservació, seguretat, salubritat i ornat públic dels edificis. Aquestes mesures, haurien d'anar acompanyades de **l'establiment d'una reserva pressupostària específicament vinculada a**

L'aplicació de mesures disciplinàries i coercitives relacionades amb el control del deure de conservació dels edificis.

c) Paral·lelament, si veritablement es vol generalitzar el desenvolupament de processos de rehabilitació, renovació i regeneració urbana, cal fer un **canvi dràstic que vagi més enllà de preveure i programar uns recursos molt limitats i de complexa i ferragosa gestió** sumats a una major flexibilitat i obertura a l'activitat de tercers privats, i reforçar el lideratge institucional i econòmic de les administracions dels processos rehabilitadors.

d) Cal **concentrar i augmentar el volum d'ajuts per la rehabilitació i dirigir-los prioritàriament a les famílies amb menys recursos**. En aquest sentit, cal tenir en compte que un percentatge significatiu del parc es troba en situació d'obsolescència, és a dir, no té un valor de mercat (sinó simplement d'ús) i és propietat de famílies amb molts pocs recursos econòmics.

e) Tenint en compte els limitats recursos de l'administració i de bona part de la població, sembla indispensable abaratir els costos de la rehabilitació, la qual cosa no té perquè significar necessàriament baixar la qualitat de les intervencions.

f) Cal fomentar la millora de l'eficiència energètica dels edificis difonent els avantatges econòmics d'aquest tipus de millores, **vinculant la rehabilitació dels edificis a la reducció dràstica de la demanda energètica, realitzant un control de qualitat de les obres de rehabilitació energètica**, i fent èmfasi en la importància de la captació solar passiva en el balanç energètic dels edificis.

2.3 Davant de la concentració de les problemàtiques físiques del parc residencial en determinades àrees (en bona part de les ocasions acompanyada de la presència d'una població amb recursos molt limitats) i de l'agudització del processos de segregació socioespacial, cal **fomentar processos i projectes de regeneració i renovació urbana selectius, transparents i controlats des d'administració** mitjançant:

a) **L'impuls de la rehabilitació, renovació i regeneració urbana en barris vulnerables**, dirigit en primer lloc a finançar els projectes que actualment resten pendents d'execució i posteriorment al desenvolupament de projectes d'intervenció en àrees urbanes a través del divers ventall d'instruments reconeguts per les normatives vigents o en tràmit (projectes d'intervenció integral, programes d'intervenció en àrees recollits al plans d'habitatge estatal i català, etc.).

b) L'impuls selectiu i controlat de processos de rehabilitació i renovació urbana d'iniciativa privada o público-privada. En aquest sentit, per tal de prevenir els possibles efectes perversos de la iniciativa particular (gentrificació, sobredeutament de les famílies, desempoderament de les comunitats, etc.), cal que l'administració garanteixi l'interès general de les intervencions, així com la transparència i la participació ciutadana en els processos de definició, gestió, execució i seguiment de les intervencions. Igualment cal que impulsi iniciatives de suport a la ciutadania i als col·lectius per reforçar la capacitat d'organització i negociació dels barris, els col·lectius veïnals i les comunitats de propietaris.

c) Per tal de poder assumir el cost de les iniciatives públiques o semipúbliques, sembla necessari **fomentar pactes entre les administracions i les entitats financeres**, trobar fórmules de parternariat entre el sector públic i el privat, o entre el sector públic, agents socials i agents del tercer sector especialitzats que cobrin pel seu treball i preservin la plusvàlua (si n'hi ha) per la matriu administrativa.

2.4 Finalment, hi ha un parell de qüestions relacionades amb la gestió de les polítiques d'habitatge que cal afrontar necessàriament :

a) Cal millorar significativament la informació de que es disposa. En aquest sentit, és cabdal disposar d'un **sistema d'informació integral relacionat amb les polítiques d'habitatge que recopili, posi en comú, actualitzi i difongui la informació existent en diversos registres estadístics i administratius**.

b) Cal **continuar aprofundint en la gestió pluridisciplinària de les polítiques d'habitatge mitjançant la col·laboració activa entre les diverses estructures tècniques** relacionades amb els temes tractats (estructures tècniques de prestació de serveis d'habitatge, empreses públiques, estructures tècniques de benestar social, departaments i serveis d'urbanisme, etc.) i la recerca d'una major eficàcia, eficiència i coordinació entre els diferents serveis i ens instrumentals públics relacionats amb l'habitatge. Iniciatives com les de la probable aparició d'una associació de gestor de polítiques d'habitatge de Catalunya ja apunten en aquesta direcció.

3 Millora dels instruments de planificació d'habitatge.

3.1 Definitivament, cal abordar la lògica supralocal del mercat i de la problemàtica de l'habitatge amb el **desenvolupament de les figures de planejament d'habitatge supramunicipals reconegudes per la normativa vigent (Pla Territorial Sectorial Habitatge), així com fomentar (i reconèixer legalment) la formulació de plans supralocals d'habitatge a iniciativa tant dels municipis implicats** (especialment on hi hagi estructures de gestió de serveis d'habitatge supramunicipals) com de la Generalitat de Catalunya.

3.2 Sembla necessari **garantir el tracte preferent del municipis que disposin d'un pla local d'habitatge elaborat i tramitat d'acord amb la llei per obtenir els ajuts d'administracions supramunicipals relacionats amb l'habitatge**. Juntament amb això, per tal d'afavorir la utilitat i racionalitat d'aquests plans, cal reformular i millorar el seu enfocament conceptual i metodològic, actualitzant els seus continguts, incloent el tractament específic de noves problemàtiques), adaptant-los a les casuístiques i necessitats de cada municipi, i simplificant i agilitant la seva elaboració.

4 Millora del tractament de l'habitatge en els instruments de planejament urbanístic.

4.1 L'urbanisme és una funció pública d'interès general a la que cal dotar de pressupostos i nivells d'inversió públiques suficients per tal que la materialització del previst al planejament sigui menys dependent de la capacitat d'autofinançament de cada

operació, dels interessos i beneficis particulars o de l'existència d'altres recursos econòmics de les administracions supramunicipals. En aquest sentit, seria recomanable que la **Generalitat articulés recursos econòmics estables i significatius pel finançament de les actuacions previstes als planejaments urbanístics municipals** (en especial les d'iniciativa pública i dirigides a resoldre necessitats i problemàtiques residencials socials persistents des del moment en que s'aprova el planejament) i que els ajuntaments aprovessin anualment programes i partides pressupostàries específiques i visiblement dirigides a l'execució dels seus planejaments.

4.2 Seria recomanable **fomentar el desenvolupament dels PDUs ja previstos al planejament territorial que plantegen la planificació i programació supramunicipal de sòl residencial**, analitzant i tractant les necessitats i propostes relacionades amb l'habitatge social i assequible de forma més acurada a la que s'ha fet darrerament, en especial en els àmbits de major població o de major pressió del mercat. Aquests instruments de planificació supramunicipal **s'haurien d'acompanyar de formes de gestió urbanística que afavoreixin un adequat i just repartiment de càrregues i beneficis (perecuació) entre els municipis implicats**.

4.3 **Cal millorar les memòries socials (enfocament conceptual i metodològic, fonts d'informació, continguts obligatoris, propostes, etc.)** per tal d'aproximar-nos amb major rigor i detall a les necessitats residencials (especialment a las de caràcter social), reforçant i garantint la seva autonomia respecte les determinacions del planejament generals, i possibilitant la seva adaptació continua a les circumstàncies canviats per tal de fer-les més útils. A l'efecte es podria valorar l'elaboració d'algun nou document metodològic de referència.

4.4 **Cal prioritzar la intervenció en sòl urbà**, si bé en molts casos (sobretot municipis mitjans i petits) és de molt dubtosa viabilitat (no expectatives de benefici, sectors o polígons desequilibrats per diferent naturalesa usos, etc.).

4.5 **Cal mantenir les reserves de sòl per HPO**, especialment en sòl urbà, com mecanisme irrenunciable per generar un parc substancial d'habitatge assequible, garantir el dret a l'habitatge a amplis sectors socials i moderar les dinàmiques del mercat. **En qualsevol cas, aquestes reserves no poden ser obligatòries ni idèntiques pel conjunt del territori, sinó que han de modular-se i adaptar-se en funció del tipus de municipi, sòl, i teixit urbà del que es tracti**, dels objectius que es plantegin per a cada àmbit, de les plusvàlues que es prevegi generar amb la intervenció, i del període de recapitalització de la inversió realitzada previsible.

4.6 **Cal replantejar de forma selectiva i adaptable a cada cas, els requeriments i obligacions dels planejaments vigents i futurs**, per tal de garantir la seva viabilitat i afavorir la seva execució. I evidentment, reconeixent que no sempre les possibles plusvàlues podran sostenir les actuacions de manera autònoma, raó per la qual en ocasions serà necessària l'aportació de **fons públics**. La concreció d'aquests replantejaments s'haurà d'adaptar a cada situació concreta, podent materialitzar-se entre d'altres en: desqualificacions de sòls residencials que no comportin responsabilitat patrimonial per les administracions; possibilitat de variar i fins i tot pactar en cada cas el percentatge d'aprofitament urbanístic a rebre per l'administració depenent de les característiques de cada operació; supressió de càrregues excessives

al privat dirigides a afavorir el finançament de serveis i infraestructures generals a partir de l'aprofitament privat; **rebaixa dels requeriments d'urbanització que comportin una elevada despesa sense baixar els estàndards** de densitat mínima, qualitat de la urbanització i serveis necessaris; establiment de sectors petits de fàcil gestió o en els que el període de retorn del finançament sigui més curt; flexibilització de les condicions urbanístiques que facilitin la correcta rehabilitació dels edificis o que facilitin la compatibilització d'usos residencials i comercials o la superposició d'usos amb aprofitament privat sota espais públics (aparcaments).

4.7 És necessari **reforçar la qualitat, naturalesa i permanència de l'habitatge social resultat del desenvolupament urbanístic**: augment de la durada de les qualificacions d'HPO; possibilitat d'exigir un mínim percentatge d'habitatge públic de lloguer sobre sòl residencial inalienable; ajuts públics pel foment i gestió les Àrees de Tempteig i Retracte, els registres de solars sense edificar o la delimitació de reserves de terrenys de possible adquisició; possible adquisició temporal de l'administració en determinats del vol mantenint la propietat particular del sòl per garantir el dret a l'habitatge, etc.

4.8 Caldria **simplificar, sense rebaixar els continguts mínims necessaris** ambientals i socials, **la normativa i els procediments administratius existents**, en especial en relació amb els informes tècnics sectorials. El contingut mínim obligatori i els procediments vinculats als diferents estudis i informes sectorials podria modular-se en funció de les característiques i grandària de cada municipi.

4.9 És imprescindible que **la major adaptabilitat del planejament vagi acompanyada d'una major transparència i control dels processos** de redacció i aprovació dels planejaments i les seves modificacions, així com de la millora dels processos de participació ciutadana.

4.10 Tan important com la millora i adaptació de la regulació de la pràctica urbanística, és el reforçament de la seva gestió tècnica. En aquest sentit, seria recomanable crear **agències o equips tècnics supramunicipals especialitzats amb pressupost propi que elaborin i gestionin el planejament**. Aquests equips podrien ser creats tant a iniciativa de la Generalitat de Catalunya (per exemple per al desenvolupament dels PDUs) com a iniciativa voluntària dels propis municipis, sobre la base d'uns acords i compromisos de permanència, estabilitat i co-finançament suficients i coherents amb els objectius establerts pel planejament a gestionar i els terminis previstos per a la seva execució.

4.11 Finalment, cal **continuar treballant en la recerca d'instruments i tècniques urbanístiques que contribueixin a abordar de forma decidida la millora dels teixits existents, l'optimització de l'ús i ocupació del parc, i l'accés a l'habitatge** per part dels col·lectius amb menys recursos. Aquesta qüestió sembla fonamental per reforçar el paper que l'urbanisme pot jugar en relació amb les polítiques d'habitatge que a l'actualitat (tot i entenent la seva vocació de permanència, estabilitat i de definició i preparació de les condicions de futur del model urbà,) sembla difuminat, allunyat i no orientat a la resolució de les problemàtiques més urgents de la població en relació amb l'habitatge.

Diàleg 12. Paisatge, urbanisme i desenvolupament territorial en temps de crisi. Reptes i oportunitats

Moderador: Jaume Busquets

Relators: Marina Cervera, Albert Cortina

Objectiu: Posar de relleu els valors del paisatge i la seva utilitat en els processos d'ordenació territorial, l'urbanisme i el desenvolupament sostenible en el context actual de crisi econòmica.

Plantejament

Partim del concepte de paisatge com una part del territori tal com la percep la població, el caràcter del qual resulta de l'acció dels factors naturals i/o humans i de les relacions que s'estableixen entre ells". Aquesta definició, que va ser formulada pel *Conveni Europeu del Paisatge* (CEP) a l'any 2000, ha estat adoptada pels països a mesura que ratificaven el Conveni i ha esdevingut un referent internacional a Europa i a la resta del món.

El concepte de paisatge del CEP s'ha consolidat en l'àmbit expert i professional, alhora que ha tingut una notable acceptació social, perquè integra els vincles existents entre la natura i la societat i perquè considera la percepció com a component del paisatge. El primer aspecte és particularment important en una època en què l'assoliment del desenvolupament sostenible és un dels reptes col·lectius més peremptoris. El segon ho és perquè atorga protagonisme a la població i, per tant, apel·la individualment i social als ciutadans.

A Catalunya, la *Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge*, aprovada a l'any 2005, va adoptar el concepte de paisatge del CEP i va fixar una sèrie d'objectius i d'instruments coherents amb les disposicions i les mesures establertes per aquest tractat. La Llei del paisatge catalana reconeix els valors naturals, patrimonials, culturals, socials i econòmics del paisatge i impulsa la plena integració del paisatge en el planejament i en les polítiques d'ordenació territorial i urbanístiques, i també en les altres polítiques sectorials que hi incideixen de manera directa o indirecta.

Catorze anys després de la signatura del CEP i nou anys després de l'aprovació de la Llei del paisatge sembla oportú mirar al passat i sobretot al futur per tal de veure el camí fet i el que queda per recórrer. En aquest període de temps, Catalunya s'ha trobat immersa en la crisi econòmica internacional que ha colpejat amb intensitat especial els països mediterranis i que ha afectat les seves dinàmiques i les polítiques territorials. El grup de diàleg sobre paisatge, més que fer una descripció sistemàtica i detallada del grau d'assoliment de cadascun dels objectius de la Llei del paisatge catalana, ha fet una anàlisi selectiva dels aspectes que ha considerat més rellevants amb la mirada posada a les accions que convé prioritzar per completar i millorar la feina feta fins ara.

Les dificultats econòmiques i socials per les que travessa el país no haurien de servir de parany per aturar o frenar els incipients progressos que s'ha fet en matèria de paisatge: no només

perquè representaria un malbaratament de les energies i els esforços realitzats, sinó perquè comprometria el futur d'una part del nostre patrimoni i identitat i també el de les futures generacions.

El paisatge és un bé públic que té múltiples valors (ecològic, ambiental, productiu, estètic, cultural, etc.), un patrimoni d'interès general de la nació i, com a tal, ha de ser objecte d'una atenció especial per part de l'administració pública, encarregada de gestionar els interessos generals. Però la cultura del paisatge reposa i ha de reposar també en els valors ciutadans i les iniciatives de la societat civil. Un país culte s'expressa també en un paisatge culte.

El retorn a una concepció simplista del paisatge, la seva supeditació als principis del creixement i dels guanys ràpids o especulatius –i fins i tot la seva mercantilització– significaria un empobriment que una societat madura (i que sap el que és patir els efectes d'un creixement desordenat, amb poc o cap valor afegit) no es pot permetre.

Per contra, cal que el dret al paisatge compti amb el suport i la regulació de les polítiques públiques, que formi part dels valors de la societat civil i que sigui conegut i apreciat pels ciutadans .En l'àmbit de l'ordenació del territori, l'urbanisme o la gestió del paisatge, aquest pot ser un valor intrínsec i un distintiu de qualitat de les bones pràctiques professionals. En paraules de l'arquitecte Oriol Bohigas “em sembla important que cada proposta de reordenació del paisatge tingui present quins són o han de ser els grans criteris compositius i com s'han de relacionar amb les essències culturals -amb la geografia i la història- per aconseguir la recuperació de la vida i el significat. Només així es pot requalificar el trist paisatge que encercla bona part de Catalunya”.

Propostes

1 Completar i actualitzar els instruments de la Llei de paisatge.

L'aprovació a Catalunya de la Llei de paisatge a l'any 2005 i el desplegament dels seus instruments van situar Catalunya a un nivell equiparable als països europeus més avançats en matèria de protecció, gestió i ordenació del paisatge. Tanmateix, la llei es va aprovar en un context de bonança econòmica força diferent a l'actual, que ha dificultat i alentit el procés previst inicialment. És, doncs, oportú **completar, revisar i actualitzar els instruments i les estratègies de paisatge**, a la llum del context social i econòmic actual, per tal d'assolir els objectius de protecció, gestió i ordenació del paisatge.

2 Desplegar, a escala local, els instruments de la Llei de paisatge

La política de paisatge s'ha fonamentat principalment en l'escala dels plans territorials, mitjançant l'elaboració dels catàlegs de paisatge i de les directrius de paisatge corresponents als set àmbits de planejament territorial. L'escala local, però, no ha estat suficientment contemplada ni desenvolupada per la Llei d'urbanisme. És necessari **establir estratègies coherents a totes les escales, incorporar directrius i criteris paisatgístics al planejament urbà i preveure instruments paisatgístics a escala local** que facin del paisatge un instrument de desenvolupament local amb l'accent posat en la qualitat i la sostenibilitat.

3 Tenir presents les unitats de paisatge en el planejament a escala municipal i supramunicipal.

L'elaboració del mapa d'unitats de paisatge de Catalunya elaborat per l'Observatori del Paisatge ha corroborat l'existència d'una rica diversitat paisatgística al nostre país i, alhora, ha evidenciat que l'existència de continuïtats paisatgístiques que van més enllà de les fronteres municipals. D'altra banda, sovint els processos de transformació urbana i territorial tenen un abast que sovint supera l'àmbit local. És necessari **promoure instruments de planejament basats en la concertació supramunicipal que tinguin en compte la matriu territorial i els trets característics de les unitats de paisatge**. La cartografia digital dels components i els valors paisatgístics derivada dels catàlegs de paisatge són un recurs molt útil en aquest sentit.

4 Incorporar les directrius del paisatge en les polítiques sectorials

Si la Llei de paisatge va permetre incorporar el paisatge en el planejament territorial, els progressos en l'àmbit sectorial van ser més aviat escassos, limitant-se a la coordinació en alguns àmbits (medi ambient, educació, turisme...). En aquest aspecte hi ha molt camí a recórrer. Mitjançant el treball transversal, **convé establir criteris i directrius paisatgístiques en els àmbits del transport, la indústria, la publicitat, etc.**

5 Difondre i conservar els valors paisatgístics com a part del patrimoni i la identitat col·lectiva i com a actiu de desenvolupament local i turístic.

Com a expressió perceptible de l'empremta de la societat catalana en el territori, el paisatge de Catalunya és una part de la nostra cultura i patrimoni. Entès com a patrimoni, el paisatge és més que una suma d'elements individuals, per esdevenir un reflex de la nostra identitat col·lectiva que, a més, atrau visitants d'arreu del món. **Cal difondre i millorar els valors del paisatge i fer atractius pel turisme aquells paisatges que són poc coneguts o han sofert processos de degradació.**

6 Incorporar els processos de participació ciutadana en els projectes paisatgístics i afavorir la iniciativa de la societat civil.

Els contrastos existents entre els diversos països, en matèria de protecció, gestió i ordenació del paisatge, posen de manifest que les lleis -per si soles- no poden garantir un bon estat dels seus paisatges si la societat no se'n sent part implicada. Els països que gaudeixen d'una cultura paisatgística més sòlida són els que tenen un teixit associatiu més ric i on la societat civil té una major iniciativa. **És imprescindible promoure la sensibilització en paisatge, incentivar la participació ciutadana i afavorir la iniciativa de la societat civil** en els projectes i les actuacions de restauració, creació o gestió dels paisatges.

7 Preveure noves formes de finançament.

En l'actual context, d'incerta superació de la crisi econòmica, sembla difícil que els projectes de paisatge es puguin dotar de fons especials, com els previstos a la Llei de paisatge. **Cal diversificar els instruments de finançament públics, alhora que promoure el cofinançament públic-privat de les actuacions.** Una de les vies possibles de finançament públic és la de les recaptacions impositives específiques (com, per exemple, l'*1% Paysage et Développement* francès) que permeten la realització de projectes de paisatge concrets en

l'àmbit local. Una altra via pot ser destinar un petit percentatge de la recent loteria nacional catalana a aquesta finalitat, tal i com ja fan les loteries del Regne Unit o dels Països Baixos.

8 Potenciar la creació i la conservació de paisatges d'alt valor.

Que el paisatge pot generar oportunitats econòmiques, més enllà de la seva estricta funcionalitat, és una qüestió coneguda (el turisme n'és l'exemple més evident), però no ho és tant el fet que la qualitat dels paisatges és un factor que millora la competitivitat del territori i que pot crear ocupació i afavorir l'emprenedoria en molts sectors econòmics. A la importància del paisatge en la comercialització dels productes agraris de qualitat, en les activitats lligades al gaudi de la natura o en el turisme, s'hi incorporen sectors com els vinculats a la cultura (patrimoni, cinema, gastronomia...), a la recerca o a les indústries punteres. **S'han d'afavorir i potenciar els projectes que incorporen el paisatge com un valor afegit, incentivar la creació de projectes paisatgístics de qualitat i promoure la conservació de paisatges d'alt valor.**

9 Reforçar la matriu i les infraestructures verdes del territori.

L'extensió de la ciutat dispersa de les d'activitats urbanes en els espais agraris, sovint de forma desordenada, han produït paisatges banals o de poca qualitat i ha arribat a amenaçar el manteniment de la pròpia matriu territorial i de l'equilibri ambiental. **És imprescindible reforçar la matriu i les infraestructures verdes del territori, entesos com un sistema capaç de proporcionar diversos serveis ambientals i socials** a la població i a les conurbacions urbanes.

10 Incrementar la renaturalització de les ciutats i l'agricultura urbana com a oportunitat per un urbanisme més sostenible.

La necessitat de trobar alternatives als efectes, cada cop més evidents, de la crisi ecològica global, especialment el canvi climàtic, i a la crisi econòmica, ha motivat el sorgiment de moviments urbans com el reverdiment o renaturalització de les ciutats, l'agricultura urbana o l'autosuficiència alimentària i energètica. Aquestes tendències han generat unes pràctiques i un debat social que obliguen a repensar la ciutat i el paisatge urbà. **Els projectes urbans o paisatgístics s'han de concebre des de la doble òptica de sostenibilitat ambiental i social** i els espais verds urbans han d'integrar-se a l'entorn reforçant la matriu territorial i paisatgística.

ANNEX 1 ACTES

Any 2012

15 de novembre: -Reunió de coordinació dels Grups de diàleg. Inici del Fòrum

Any 2013

12 de gener: Reunió transversal dels Grups de diàleg, la Secretaria tècnica del Fòrum i la Junta SCOT a Girona

7 de febrer: Reunió transversal dels Grups de diàleg, la Secretaria tècnica del Fòrum, i la Junta SCOT a Barcelona

5 de juliol: Reunió transversal dels Grups de diàleg, la Secretaria tècnica del Fòrum, i la Junta SCOT a Barcelona

16 de juliol: Reunió de presentació del Fòrum amb Incasol

4 de setembre: Primera reunió Associacions i Col·legis Professionals

18 de setembre: Diàleg Dia 1. El Sector d'Activitat Econòmica de l'aeroport de Reus.

18 d'octubre: Segona reunió Associacions i Col·legis Professionals

30 de novembre: Reunió Transversal dels Grups de diàleg, la Secretaria tècnica del Fòrum i la Junta SCOT a Lleida

17 de desembre: Diàleg Dia 2. Hàbitat, territori i tecnologies de frontera

Any 2014

8 de gener: Diàleg Dia 3. La revisió dels plans d'urbanisme en època de crisi econòmica

3 de febrer: Diàleg Dia 4. La planificació territorial en temps de crisi

12 de març: Diàleg Dia del Grup de diàleg 13 "Turisme, risc o oportunitat" sobre "Turisme a la ciutat". Més informació

24 de març: Reunió Transversal dels Grups de diàleg, la Secretaria tècnica del Fòrum i la Junta de la SCOT per preparar el Congrés.

26 de març Diàleg Dia 5: El paisatge en el planejament urbanístic

2 d'abril: Diàleg Dia del Grup de diàleg 13 "Turisme, risc o oportunitat" sobre "Turisme a la costa". Més informació

7 de maig: Diàleg Dia 6: La reforma del marc legislatiu: urbanisme, territori i paisatge (part 1)

21 de maig: Diàleg Dia 6: La reforma del marc legislatiu: urbanisme, territori i paisatge (part 2)

4 i 5 de juliol: Fòrum Obert

27 de setembre: Presentació del "Document d'alternatives en l'àmbit del territori i l'urbanisme"

ANNEX 2 ADHESIONS

Àrea Metropolitana de Barcelona

Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya

Col·legi d'Ambientòlegs de Catalunya

Col·legi d'Enginyers de Camins, Canals i Ports – Catalunya

Col·legi d'Enginyers de Forests de Catalunya

Col·legi de Biòlegs de Catalunya

Col·legi de Geògrafs

Col·legi Oficial d'Enginyers Agrònoms de Catalunya

Col·legi Oficial d'Enginyers Tècnics Agrícoles i Pèrits Agrícoles de Catalunya

Col·legi Oficial d'Enginyers Tècnics
Agrícoles i Pèrits Agrícoles de Catalunya

FIU – Federación Iberoamericana de Urbanistas

FIU Federación
Iberoamericana
Urbanistas

